

PRIRODOSLOVNI MUZEJ SLOVENIJE
MUSEUM HISTORIAE NATURALIS SLOVENIAE

SCOPOLIA

39

12 Botanica

Geologica &
Palaeontologica

Museologica

Zoologica

Valerij BABIJ:
Flora ljubljanskih Žal

Flora of the Žale Graveyard in Ljubljana

SCOPOLIA

Glasilo Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Izdaja Prirodoslovni muzej Slovenije, sofinancirala sta Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za znanost in tehnologijo. Uredniški odbor: Breda ČINČ-JUHANT, Janez GREGORI (urednik), Huw I. GRIFFITHS (GB), Boris KRYŠTUFEK, Lojze MARINČEK, Ignac SIVEC, Kazimir TARMAN, Nikola TVRTKOVIČ (HR) in Tone WRABER. Lektorja: Cvetana TAVZES (za slovenščino) in Helena SMOLEJ (za angleščino). Naslov uredništva in uprave: Prirodoslovni muzej Slovenije, 1000 Ljubljana, Prešernova 20. Izideta najmanj dve številki letno, naklada 600 izvodov. Tekoči račun pri LB št. 50100-603-40115. Tisk tiskarna Tone Tomšič d.d., Ljubljana.

SCOPOLIA

Journal of the Slovenian Museum of Natural History, Ljubljana, Edited by the Slovenian Museum of Natural History, subsidised by the Ministry of Culture and Ministry of Science and Technology. Editorial Staff: Breda ČINČ-JUHANT, Janez GREGORI (Editor), Huw I. GRIFFITHS (GB), Boris KRYŠTUFEK, Lojze MARINČEK, Ignac SIVEC, Kazimir TARMAN, Nikola TVRTKOVIČ (HR) and Tone WRABER. Readers: Cvetana TAVZES (for Slovene) and Helena SMOLEJ (for English). Address of the Editorial Office and Administration: Slovenian Museum of Natural History, SI 1000 Ljubljana, Prešernova 20. The Journal appears at least twice a year, 600 copies per issue. Current account at LB No 50100-603-40115. Printed by tiskarna Tone Tomšič d.d., Ljubljana.

Flora ljubljanskih Žal¹

Valerija BABIJ

Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU
SI -1000 Ljubljana, Novi trg 5

Sprejeto: 7.10.1998

UDK (UDC) 58.581.9(497.4 Ljubljana) (043.2)=863

IZVLEČEK – Osnovni namen naloge je bil narediti kolikor mogoče popoln popis praprotnic in semenk, ki rastejo na ljubljanskem pokopališču Žale. V treh letih (1992 – 1995) sem določila 660 rastlinskih taksonov. 70 % od teh so okrasne rastline. Vsak takson je v seznamu opisan po svoji vlogi na pokopališču (okrasna, neokrasna rastlina) in z oceno pogostnosti. Neokrasne rastline so označene po času oziroma načinu naselitve slovenskega ozemlja. Poudarjene so domače okrasne rastline, omenjen je simbolični pomen rastlin na tem prostoru, obravnavano je razširjanje rastlin. Nekatere rastline imajo v slovenski flori poseben pomen, saj veljajo za ogrožene, zavarovane ali znamenite.

Ključne besede: flora, pokopališče, Slovenija

ABSTRACT – **FLORA OF THE ŽALE GRAVEYARD IN LJUBLJANA** – This study presents a detailed, thorough inventory of the pteridophytes and spermatophytes found growing in the Žale graveyard, Ljubljana. Over a period of three years (from 1992 – 1995), 660 plant taxa were identified, 70% of these being decorative plants. Each taxon is marked according to its role in the graveyard (i.e. decorative or non-decorative) and accompanied by an estimate of its frequency of occurrence. Non-decorative plants are marked according to the time and mode of their first appearance in Slovenia. Special emphasis is put on native decorative plants, the symbolic meaning of plants growing in this area is mentioned, and the dispersal of these plants is also discussed. Several species, which have threatened or protected status, or which are otherwise notable, are of special importance in the Slovene flora.

Keywords: flora, graveyard, Slovenia

¹ Delo je bilo opravljeno kot diplomska naloga pod mentorstvom prof. dr. Toneta Wraberja.

VSEBINA – CONTENTS

1	Uvod	3
1. 1	Opis raziskovanega območja	3
1. 1. 1	Kratka zgodovina ljubljanskih pokopališč	3
1. 1. 2	Geološke in klimatske razmere pokopališča	5
2	Metodika dela	6
3	Rezultati	6
3. 1	Poimenovanje rastlin	8
3. 2	Vloga rastline na pokopališču	8
3. 3	Pogostnost pojavljanja taksona	8
4	Razprava	26
4. 1	Vloga rastlin na pokopališču	26
4. 1. 1	Okrasne rastline	26
4. 1. 1. 1	Domače okrasne rastline	26
4. 1. 2	Nekultivirane rastline: samonikle, dvomljivo samonikle, neofiti in prehodno podivjane rastline	27
4. 2	Razširjanje rastlin	30
4. 3	Trate	31
4. 4	Pogostnost taksonov: najbolj pogostne in posamične vrste	31
4. 5	Simbolični pomen rastlin na pokopališču	33
4. 6	Naravovarstveni vidik pokopališča	34
4. 6. 1	Ogrožene, zavarovane in znamenite rastline	34
5	Zaključki	35
	Povzetek	36
	Summary	36
	Zahvala	37
	Literatura	38

BIO I 90.403/39

Inv. 1999/8611

1 UVOD

Že v svojem ranem otroštvu sem se večkrat znašla na pokopališču Žale, pravzaprav so me tja peljali – v otroškem vozičku. Pa ne na pogrebe, ampak na sprehod. Verjetno mi je že od takrat ostal v spominu prav poseben in značilen vonj po pokopališču. Nikoli mi ni bil neprijeten in nedvomno izvira od neštetihi rastlin in gorečih sveč.

Na Slovenskem se doslej sistematičnega popisovanja pokopališke flore ni lotil še nihče in le posamezni avtorji so nabrali in zapisali kakšno vrsto tudi na takšnem kraju. Vinko Strgar je prav na Žalah opazil atiško latovko (*Poa sylvicola* Guss.) (T. WRABER 1967), ki naj bi bila v Ljubljani samo adventivna (MARTINČIČ & SUŠNIK 1984), vendar še sedaj raste divje, a redko po pokopališču. V Ljubljanskem univerzitetnem herbariju (LJU) je herbarijska pola poleglega mlečka (*Euphorbia humifusa* Willd.), ki jo je kot "...plevel na ljubljanskem pokopališču. V pesku..." nabral T. WRABER leta 1959, 1988. leta pa "...na s peskom posutih grobnicah..." tudi TURK (1990). Več je o pokopališčih zapisanega s kulturnozgodovinskega in arhitekturnega vidika. O krajinarski ureditvi pokopališč razmišlja v svojih spominih hortikulturni strokovnjak Ciril JEGLIČ (1979).

Na tujem je bilo narejenih in objavljenih nekaj popisov predvsem samosevnih rastlin pokopališč. O podivjanih pokopaliških rastlinah je večkrat pisal avstrijski florist Helmut Melzer. Floro in vegetacijo zahodnoberlinskih pokopališč je v svoji disertaciji obravnavala Annerose GRAF (1986), ki prav tako v seznam (razen podivjanih) ni vključila okrasnih vrst, pač pa poleg višjih rastlin tudi mahove in lišaje.

O flori hercegovskih pokopališč je pisal PICHLER (1902). Razlaga simbolične pomene nekaterih rastlin in omenja tudi značilne razlike v flori med krščanskimi in muslimanskimi pokopališči.

Sama sem o flori ljubljanskih Žal pripravila diplomsko delo (BABJI 1995). V letih od 1992 do 1995 sem določila 660 taksonov praprotnic in semenk. Približno 70 % od teh so okrasne rastline. Želela sem ugotoviti, kolikšen delež med okrasnimi predstavljajo domače (avtohtone) vrste, kakšen je simbolični pomen rastlin na tem prostoru, pri neokrasnih položaj rastline po načinu in času naselitve slovenskega ozemlja in kolikšna je pogostnost pojavljanja vsakega taksona na pokopališču.

Na Žalah rastejo tudi rastline, ki imajo v slovenski flori poseben pomen, saj veljajo za ogrožene, zavarovane ali znamenite.

1. 1 Opis raziskovanega območja

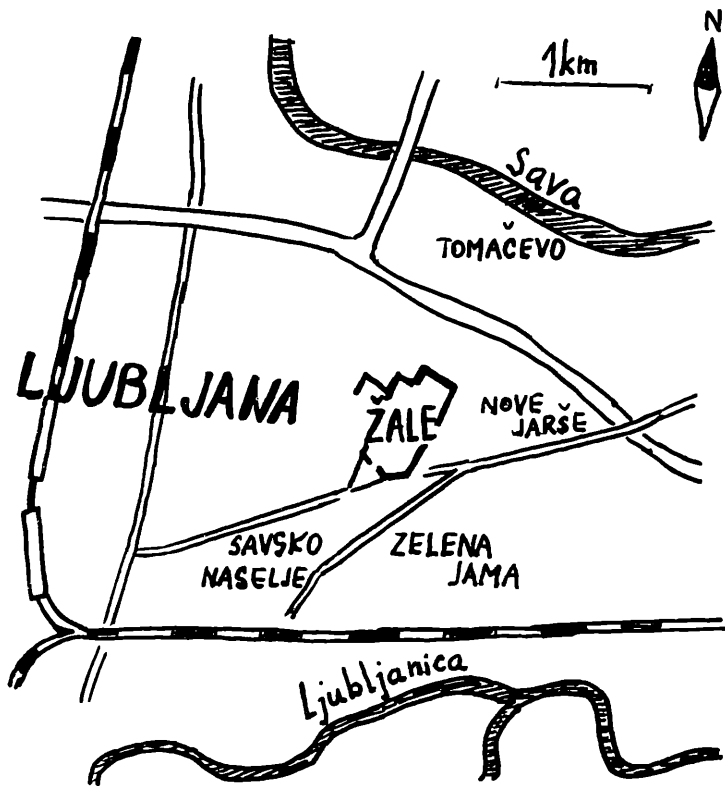
Žale ležijo na severovzhodnem delu Mestne občine Ljubljana (Slika 1). Najbližja naselja so Nove Jarše, Zelena jama in Savsko naselje. Onstran do 2 m visokega zidu, ki obdaja pokopališče in omejuje raziskovano območje, so severno njive in gojeni travniki, vzhodno in jugovzhodno vrtovi. Jugozahodno so znamenite Plečnikove Žale in drevored navadnega divjega kostanja, skozi katerega se pride do glavnega vhoda na pokopališče pri cerkvi sv. Križa. V smeri jugozahod – severovzhod meji zid (varuje prebivalce pokopališča – predvsem urne zajce) na Tomačevsko cesto, preko katere se zdaj pokopališče že širi proti zahodu. Površina raziskovanega terena meri približno 26 ha in večji del zavzemajo grobna polja. Poti med njimi so pretežno posute s peskom, glavne so asfaltirane. Nekaj površine pokrivajo trate.

Žale so v predalpskem fitogeografskem območju (M. WRABER 1969) oziroma v kranjskem distriktu ilirske province (ZUPANČIČ & al. 1987). Nadmorska višina neopazno narašča od 296,9 m n. m. pri cerkvi ob glavnem pokopališkem vhodu na 297,8 m n. m. ob poslovnih dvoranah in stojnicah s cvetjem na severnem koncu pokopališča. V okviru srednjeevropskega florističnega kartiranja so v kvadrantu 9953/1, po metodi UTM pa v kvadratu VM60.

1. 1. 1 Kratka zgodovina ljubljanskih pokopališč

V prazgodovini je veljalo pravilo, da se grobišča urejajo nekoliko stran od naselij, včasih tudi onkraj reke, preko katere je bilo po starem verovanju treba prepeljati pokojnika v posmrtno življenje. Takšna je bila tudi ureditev v Ljubljani, kjer so v raziskavah pred nekaj leti na Gradu

odkrili sledove prazgodovinskega gradišča, medtem ko so nekropolo našli na dvorišču Slovenske akademije znanosti in umetnosti, torej na levem bregu Ljubljane. Antična Emona je primer rimskega mesta pri nas, kjer so, podobno kot drugod, mrtve pokopavali ob vpadnicah. Pokopališča so potemtakem postala del mesta, natančneje, predmestja, in opozarjala priškele na povezanost živih in mrtvih.

Slika 1. Lega pokopališča Žale v Ljubljani (povzeto po Atlasu Slovenije, 1996). Vrisani so samo najbližja naselja, glavne ceste, železnica in reki.

Fig. 1. Position of Žale graveyard in Ljubljana (according to Atlas Slovenije, 1996). Only the nearest settlements, main roads, railway and two rivers are shown.

Konec srednjega veka je imela Ljubljana, ki se je močno zgledovala po sosednji Italiji, okoli vsake cerkve tudi pokopališče. Imela ga je celo cerkev sv. Nikolaja (današnja stolnica). Prvo večje pokopališče je bilo znotraj mestnega obzidja, tam, kjer je zdaj živilska tržnica, poleg tega pa še pri cerkvi sv. Jakoba in sv. Petra. V času protestantizma so si protestanti konec 16. stol. zaradi neprestanih sporov s katoličani uredili svoje pokopališče v okolici zdajšnje kavarne Evropa. Po njihovem odhodu iz mesta je bilo pokopališče opuščeno. Leta 1779 je takratni ljubljanski knezoškof Karl plemeniti Herberstein posvetil prostor za novo pokopališče, in sicer njivo ob cerkvi sv. Krištofa, na mestu zdajšnjega Gospodarskega razstavišča. Tu so pokopavali do leta 1926 in le iz manjšega dela čez dvanajst let uredili Navje – Gaj zaslužnih. Cerkev sv. Krištofa so po Plečnikovih

načrtih 1934. leta prizidali cerkev sv. Cirila in Metoda in takšno leta 1958 prestavili na Vodovodno ulico za Bežigrad (KOPRIVA 1989).

Pokopališče pri sv. Križu na Žalah je bilo blagoslovljeno 2. maja 1906. Do zdaj so ga že večkrat povečali. V letih 1938 – 1940 so po načrtih Jožeta Plečnika uredili alejo z monumentalnim vhodom, štirinajstimi kapelicami in osrednjo molilnico. Sprva se je Žale imenoval samo ta del, kasneje pa se je to ime razširilo na celotno pokopališče. Od 1979. do 1992. leta so bile vežice opuščene in prerasla jih je vinika. Do cerkve sv. Križa (zgrajena leta 1907) pelje kratka aleja Med hmeljniki, ki spominja na prizadevanja strojarja Ivana Janescha, da bi na ljubljanskem polju uvedel gojenje hmelja. To se ni obneslo in pred prvo svetovno vojno so hmeljarjenje opustili. Prostornejša cerkev Vseh svetih je bila zgrajena ob vežicah leta 1987.

Od kod sploh ime Žale? Profesor Josip WESTER (1938) je o tem zapisal:

“Osnova je staroslovska beseda žal, žali (= grob). Beseda “žal” je ohranjena v starem krajevnom imenu Žale (v Kamniku, pri Radovljici itd.). Pomembno je, da označijo Žale kraj, kjer so odkrili prazgodovinska grobišča. V Slovincu z dne 9. avgusta 1938 objavljeni predlog, naj bi se mrlišnica pred sv. Križem nazvala Žale (Žalje) ali Navje, je doživel tak odziv, da so naši dnevniki kar pričeli rabiti ime Žale, še preden ga je tudi mestni svet na svoji seji dne 13. oktobra soglasno odobril. In tudi v govorici se je beseda takoj prijela in udomčila, bržčas, ker družijo ljudje z Žalami pojem žalovanja, dasi Žale prvotno nimajo tega pomena.”

O zgodovini Ljubljane in njenih pokopališčih so pisali različni avtorji in po citiranih zgodovino tudi povzemam. Zanimiv Vodnik po ljubljanskih pokopališčih je spisal Marko BAJUK (1930). Žale imenuje božja njiva, ki je v zavetje sprejela že lepo število kulturnih delavcev. Tudi Silvester KOPRIVA (1989) piše o znanih Slovincih in posebej o latinskih napisih, ki jih lahko prebiramo na prehodu po pokopališču. Osnovnošolci zgodovinskega krožka so z učiteljico VERO ŠENICA (1994) izdali knjižico o Žalah s fotografijami z namenom seznaniti bralca z razvojem kulture pokopavanja, s prvimi pokopališči v mestu in z zgodovino našega osrednjega pokopališča, po drugi strani pa obuditi spomin na vrsto slovenskih kulturnih delavcev in umetnikov ter obiskovalca pokopališča pripeljati do nekaterih spomenikov, ki so zanimivi po umetniški plati ali pa po tem, kdo počiva v njihovem okrilju. Izšla je tudi monografija o razširjenem delu tega pokopališča z naslovom Žale (Mušič 1990).

1. 1. 2 Geološke in klimatske razmere pokopališča

Geološka karta ljubljanskega prostora 1:75 000 (RAKOVEC 1955) kaže, da so na delu Ljubljanskega polja, kjer ležijo Žale, naplavine mlajšega pleistocena. Vrhno, približno 5-6 m debelo plast sestavlja večinoma karbonatni prod, pod njo je enako debela plast ilovice, globlje je konglomerat. Pri raziskovanju teh plasti tudi pri vrtanju do globine 100 m še niso našli na skalno dno.

Po podatkih iz KLIMATOGRAFIJE Slovenije (1988, 1989) o temperaturi zraka in padavinskih razmerah, zbranih za 30 letno obdobje (1951 – 1980) na pokopališču najbližji meteorološki postaji Ljubljana – Bežigrad (199 m n. m.), je klima na tem območju srednje topla in prehumidna. Največ padavin je v poletnih in jesenskih mesecih, najmanj pozimi. Povprečna letna temperatura kraja je 9,7 °C in letno pade okrog 1400 mm padavin. Ljubljana ima v Sloveniji zaradi svoje lege v kotlini zanimiv vremenski rekord: v povprečju 145 dni s pojavom megle letno (KAJFEŽ-BOGATAJ 1995).

Menim, da je ta splošna oznaka klime za Žale sprejemljiva, vendar domnevam, da je mikroklima samega pokopališča modificirana z zmanjšanimi ekstremi. To potrjujejo nekatere rastline, ki v takšnih podnebnih razmerah, kot veljajo za Ljubljano, ne veljajo za prezimno trdne (npr. japonska trdleska *Euonymus japonica* Thunb. in nepravilni lovor *Viburnum tinus* L.). K svojevrstni klimi pokopališča verjetno najbolj pripomore vegetacija, po kateri že od daleč prepoznamo ta kraj, nekaj pa tudi že omenjeni pokopališki zid (predvsem nekoliko duši veter). Pravzaprav ima vsak grob, ki je rastišče zase, svojo mikroklimo. Nanjo vplivajo, poleg že omenjenih, tudi nagrobnik, vrsta podlage (pesek in zemlja, ki sta v glavnem prinesena od drugod) in navsezadnje tudi toplota gorečih sveč.

2 METODIKA DELA

Z delom na terenu sem pričela septembra 1992. Na pokopališču sem popisovala vrste, ki sem jih dobro poznala, težje določljive samosevne rastline sem nabrala in herbarizirala. Še sveži ali posušeni rastlinski material sem določala večinoma z določevalnimi ključi: Mala flora Slovenije (MARTINČIČ & SUŠNIK 1984), Exkursionsflora von Österreich (ADLER, OSWALD, FISCHER 1994), Exkursionsflora von Deutschland (ROTHMALER 1990, 1994) in Flora Europaea (TUTIN & al. 1964 – 1980). Več posušenih rastlin sem primerjala z materialom v univerzitetni herbarijski zbirki na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete v Ljubljani (LJU), kjer je herbarij tudi shranjen.

Okrasne rastline sem najprej poskušala določiti na terenu samem in pri tem uporabljala naslednja dela: Pareys Blumengärtneri (ENKE ed. 1958, 1960), Četinjače (VIDAKOVIČ 1993), Die Laubgehölze (KRÜSSMAN 1937), Vrtno drevje in grmovnice (ŠIFTAR 1974) in Enciklopedija okrasnih rastlin (HAY & SYNGE eds. 1974). Včasih sem tudi pri okrasnih rastlinah uporabila določevalne ključe, omenjene pri neokrasnih. V večini primerov sem jih določila do vrste. Kadar sem v okviru ene vrste opazila več različnih sort, sem to v seznamu označila z okrajšavo cv. div. (cv.=kultivar, div.=diversus; lat. raznolik). Ime sorte je vpisano samo, če sem prepričana, da gre res zanjo. Žlahtnitelji rastlin so namreč doslej znotraj vrst mnogih kultiviranih rastlin vzgojili izjemno število različnih sort, ki jih s svojim skromnim poznavanjem okrasnih rastlin ne prepoznam. Nekatere rastline sem določila samo do rodu. Prvi razlog je ta, da si pri rastlini nisem mogla ogledati vseh bistvenih razločevalnih znakov (če rastlina ni cvetela in plodila, če so za določitev bistveni podzemni organi, okrasnih rastlin pa kajpak nisem izkopavala), hkrati pa je bila včasih literatura, ki sem jo imela na voljo, nezadostna za zanesljivo določitev taksona. Določanje zapletejo tudi križanci, ki pri gojenih rastlinah niso nobena izjema in so neredko bolj odporni in cenjeni od izvornih vrst. Napisana je kopica knjig in katalogov o okrasnih rastlinah, ki sem si jih izposojala po knjižnicah. Če mi na terenu rastline še ni uspelo določiti, sem jo fotografirala in jo skušala določiti kasneje.

Obiskovala sem botanični vrt v Ljubljani, arboretum Volčji potok, nekaj drevesnic in vrtnarij, kjer sem se učila prepoznavati okrasne rastline. Brez pomoči mentorja, prof. dr. Toneta Wraberja, in hortikulturnih strokovnjakov dr. Nike Kravanja, dipl. ing. Jožeta Strgarja, dipl. ing. Slavka Zgonca, dipl. ing. Miha Ogorevca in dipl. ing. Marije Marinko, bi mnogih, predvsem okrasnih rastlin, ne uspela pravilno določiti. Mentor in slednji trije so se z veseljem odpravili z menoj na teren.

Na upravi ljubljanskih Žal sem si ogledala načrt zunanje hortikulture ureditve okolice poslovitvenih objektov in popis obstoječega stanja v Spominskem parku talcev in borcev (vse iz leta 1976). Zdajšnja podoba je seveda precej drugačna, vendar sem nekaj lesnih rastlin vseeno še našla na označenih mestih.

Po pokopališču sem se orientirala z Orientacijskim načrtom centralnega pokopališča Žale-Ljubljana (Slika 2), ki sem ga prav tako dobila na upravi Žal. Pokopališče je namreč razdeljeno v oddelke, ki so zaznamovani z arabskimi števkami. Oddelki se delijo še v posamezne vrste (z grobnimi polji), ki niso zaznamovane in jih je potrebno šteti sproti, in sicer od cerkve sv. Križa proti notranjosti pokopališča.

3 REZULTATI

Rezultate dela prikazujem s seznamom, v katerem so znanstvena imena taksonov z avtorskim citatom razvrščena po abecednem vrstnem redu. Če je znano slovensko ime, je vpisano tudi to. Pri vsakem taksonu je označeno še naslednje:

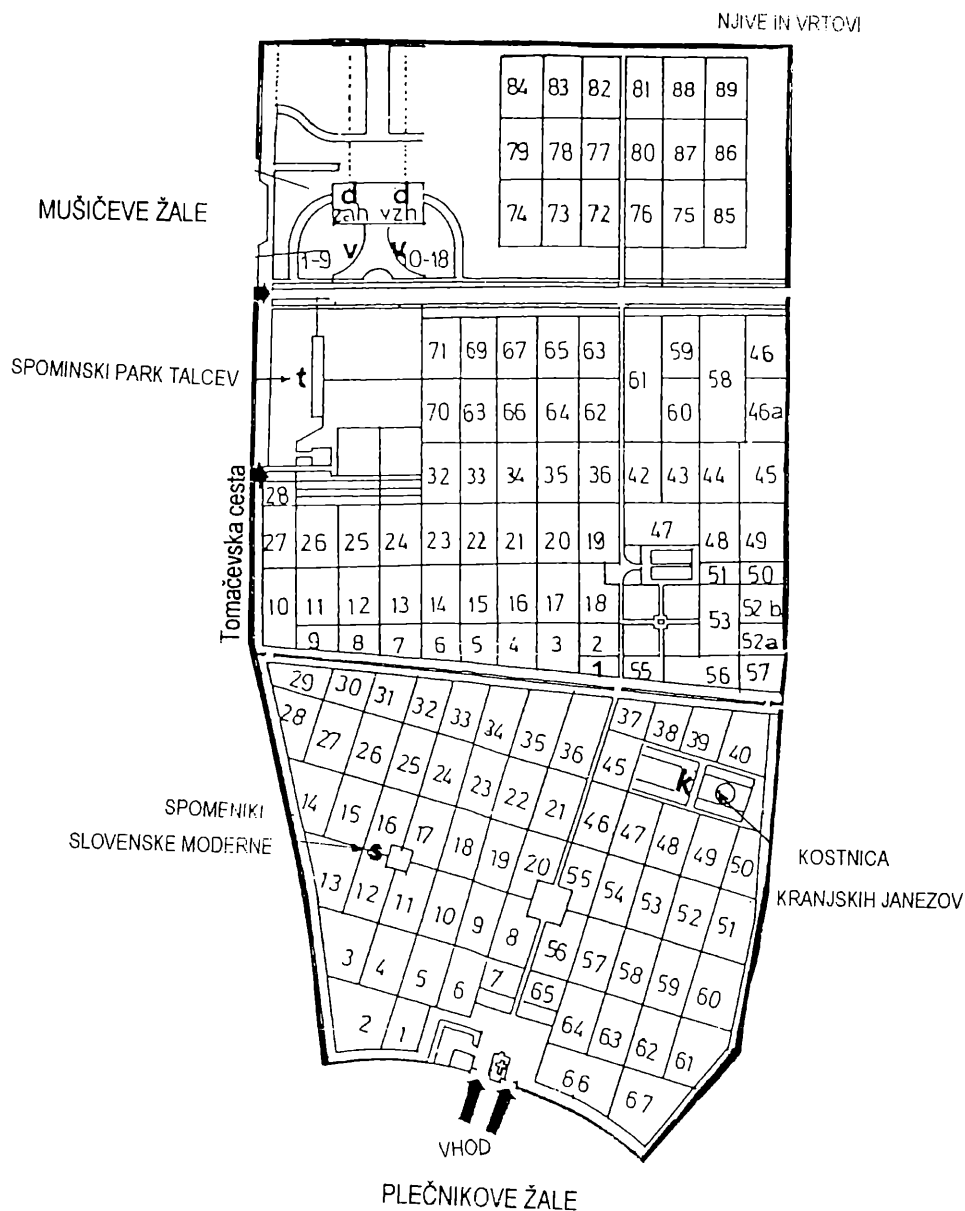
a) – vloga rastline na pokopališču:

- okrasna,

- neokrasna – samosevna,

b) – pojavljanje na tratah,

c) – ocena pogostnosti.

Slika 2. Orientacijski načrt centralnega pokopališča Žale v Ljubljani (dobljen na upravi pokopališča)

Fig. 2. The orientation plan of the central area of Žale in Ljubljana (obtained from the administration board of the graveyard)

3. 1 Poimenovanje rastlin

Strokovna imena rastlin navajam po delih Register flore Slovenije (TRPIN & VREŠ 1995), Flora Europaea (TUTIN & al. 1964-1993) in Pareys Blumengärtnerrei (ENKE ed. 1958, 1960). Slednje je med literaturo o okrasnih rastlinah, ki sem jo uspela dobiti, najboljše. Ker pa je nekoliko starejše, je možno, da sem kdaj nehote uporabila ime, ki zdaj ni več v rabi.

Osnova za slovenska imena je prav tako Register. Ponekod sta vpisani dve slovenski imeni. Prvo je iz omenjenega vira, drugo pa sem vpisala v primeru, če po njem rastlino bolje poznam. Za več okrasnih rastlin ostaja vprašanje slovenskega imena odprto. Zanje sem v domačih virih večkrat našla samo rodovno slovensko ime brez vrstnega pridevka ali pa enobesedno vrstno ime. V teh primerih sem pred vpisano ime postavila pomišljaj, kar pomeni, da ime ni popolno.

3. 2 Vloga rastline na pokopališču

Po vlogi delim rastline na okrasne in neokrasne – samosevne. Slednje so tiste, ki se same od sebe širijo po pokopališču in so označene po načinu oziroma času naselitve slovenskega ozemlja (S, S!, N, E). Oznake pomenijo:

- * okrasna
- *S okrasna in hkrati na Slovenskem samonikla
- S samonikla (=avtohtona, domača vrsta)
- S! dvomljivo samonikla, lahko tudi arheofit
- N neofit – udomačena, a zanesljivo tuja vrsta, v preteklosti (po letu 1500) nehote naseljena s človekovo pomočjo, a se zdaj uspešno širi sama od sebe
- E kultivirana rastlina, ki podivja, njeno pojavljanje pa je nestalno (tudi efemerofit, pasant)
- + rastlina se pojavlja (tudi) na tratah

Pri presojanju načina in časa naselitve slovenskega ozemlja sem se opirala na dela naslednjih avtorjev: LOHMEYER & SUKOPP (1992), MEUSEL & al. (1965, 1978), POLDINI (1991), TURK (1990) in VIEGI, RENZONI, GARBARI (1974). Koristili so mi tudi pogovori z mentorjem, prof. dr. Tonetom Wraberjem.

3. 3 Pogostnost pojavljanja taksona

Ocena pogostnosti rastline je v tabeli označena s številko, ki pomeni:

- 1 – posamična; na pokopališču opažena na največ treh mestih
- 2 – redka
- 3 – pogostna
- 4 – zelo pogostna; po celotnem pokopališču splošno razširjena

Kriterij sem izdelala sama in po lastni presoji ocenila pogostnost rastlin ob delu na terenu. Najbrž je odveč omenjati, da velja ocena za čas, ko je rastlino moč prepoznati. Nekatere vrste se časovno popolnoma izključujejo.

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
1. <i>Abies alba</i> Mill.; bela jelka	*S			1
2. <i>Abies arizonica</i> Merriam; skalna jelka	*			1
3. <i>Abies concolor</i> Hoopes; koloradska jelka				1
4. <i>Abies koreana</i> Wils.; korejska jelka				1
5. <i>Abies nordmanniana</i> Spach; kavkaška jelka				1

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
6. <i>Abies pinsapo</i> Boiss.; španska jelka	*			1
7. <i>Acer campestre</i> L.; maklen	*S			2
8. <i>Acer japonicum</i> Thunb. cv. div.; japonski javor	*			2
9. <i>Acer negundo</i> L.; ameriški javor, jesenolistni javor		N		2
10. <i>Acer palmatum</i> Thunb. cv. div.; pahljačasti javor				2
11. <i>Acer platanoides</i> L.; ostrolistni javor	*S	S		2
12. <i>Acer pseudoplatanus</i> L.; beli javor, gorski javor	*S	S		2
13. <i>Acer saccharinum</i> L.; srebrasti javor	*			1
14. <i>Achillea filipendulina</i> Lam.; – rman				1
15. <i>Achillea millefolium</i> L.; navadni rman		S	+	2
16. <i>Aegopodium podagraria</i> L.; navadna regačica		S	+	3
17. <i>Aesculus hippocastanum</i> L.; navadni divji kostanj				1
18. <i>Aethusa cynapium</i> L.; navadni steničjak, pasji peteršilj		S!	+	2
19. <i>Ageratum houstonianum</i> Mill.; navadni agerat				4
20. <i>Agrimonia eupatoria</i> L.; navadni repik, navadni gladišnik		S		1
21. <i>Agropyron repens</i> (L.) P. Beauv.; plazeča pirnica		S	+	2
22. <i>Agrostis stolonifera</i> L.; plazeča šopulja		S	+	2
23. <i>Ajuga reptans</i> L.; plazeči skrečnik		S	+	3
24. <i>Ajuga reptans</i> L. cv. <i>atropurpurea</i> ; plazeči skrečnik				2
25. <i>Alliaria petiolata</i> (MB.) Cav. & Grande; navadna česnovka		S		1
26. <i>Allium carinatum</i> L.; gredljasti luk		S		2
27. <i>Allium moly</i> L.; – luk				1
28. <i>Allium oreophilum</i> C. A. Mey.; – luk				1
29. <i>Amaranthus blitum</i> L.; zelenkasti ščir		S!	+	3
30. <i>Amaranthus caudatus</i> L.; repati ščir		E		2
31. <i>Amaranthus hybridus</i> agg. cv. div.; (skupina) izrodni ščir		N	+	3
32. <i>Amaranthus retroflexus</i> L.; srhkodlakavi ščir		N	+	3
33. <i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.; navadna ambrozija, pelinolistna ambrozija		E		1
34. <i>Anagallis arvensis</i> L.; njivska kurja češnjica		S!	+	3
35. <i>Anaphalis margaritacea</i> (L.) Benth. & Hook. f.; nesmrtnica				1
36. <i>Anemone apennina</i> L.; – vetrnica				2
37. <i>Anemone coronaria</i> L.; – vetrnica, – kronica				2
38. <i>Anemone hupehensis</i> Lemoine; – vetrnica				3
39. <i>Anemone nemorosa</i> L.; podlesna vetrnica	*S	S	+	2
40. <i>Anemone sylvestris</i> L.; divja vetrnica, gozdna vetrnica	*S			1
41. <i>Anemone trifolia</i> L.; trilistna vetrnica	*S			1
42. <i>Anethum graveolens</i> L.; navadni koper		E		2
43. <i>Anthemis arvensis</i> L.; njivska pasja kamilica		S!		2

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
44. <i>Antirrhinum majus</i> L.; veliki odolin, zajčki	*	E		3
45. <i>Apera spica-venti</i> (L.) Beauv.; navadni srakoperec		S!	+	2
46. <i>Aquilegia vulgaris</i> agg.; (skupina) navadna orlica		S		3
47. <i>Arabidopsis thaliana</i> (L.) Heynh.; navadni repnjakovec		S!	+	3
48. <i>Arabis caucasica</i> Willd.; kavkaški repnjak	*S!			3
49. <i>Aralia elata</i> (Miq.) Seem.; mandžurska aralija	*			1
50. <i>Arenaria serpyllifolia</i> L.; navadna peščenka		S	+	4
51. <i>Armeria maritima</i> (Mill.) Willd. cv. div.; navadni pečnik				3
52. <i>Armoracia rusticana</i> Gaertn., Mey. & Scherb.; navadni hren		S!	+	1
53. <i>Arrhenatherum elatius</i> (L.) P. Beauv. ex J. & C. Presl; visoka pahovka		S!	+	3
54. <i>Artemisia absinthium</i> L.; pravi pelin		E		1
55. <i>Artemisia vulgaris</i> L.; navadni pelin		S		2
56. <i>Asclepias syriaca</i> L.; sirska svilnica		N		2
57. <i>Asparagus officinalis</i> L.; navadni beluš	*S	E		2
58. <i>Asplenium trichomanes</i> L.; rjavi sršaj		S		1
59. <i>Aster alpinus</i> L. cv. div.; alpska nebina	*S			2
60. <i>Aster novae-angliae</i> L. cv. div.; novoanglijska nebina		E		3
61. <i>Aster novi-belgii</i> agg. cv. div.; virginijska nebina		E		3
62. <i>Astilbe x arendsii</i> Arends cv. div.; – astilbe				2
63. <i>Athyrium filix – femina</i> (L.) Roth; navadna podborka	*S			2
64. <i>Atriplex patula</i> L.; navadna loboda		S!	+	2
65. <i>Aubrietia</i> spp. cv. div.; avbriecije				3
66. <i>Aucuba japonica</i> Thunb. cv. <i>variegata</i> ; japonska avkuba				1
67. <i>Aurinia saxatilis</i> (L.) Desv. cv. div.; skalni grobeljnik	*S!			2
68. <i>Avena sativa</i> L.; navadni oves		E		1
69. <i>Bambusoideae</i>				1
70. <i>Begonia semperflorens</i> Link & Otto; vednocvetoča begonija				4
71. <i>Bellis perennis</i> L. cv. div.; navadna marjetica	*S	S	+	3
72. <i>Berberis julianae</i> Schneid.; – češmin				2
73. <i>Berberis x ottawensis</i> Schneid. cv. <i>superba</i> ; – češmin				2
74. <i>Berberis sargentiana</i> Schneid.; – češmin				2
75. <i>Berberis thunbergii</i> DC.; Thunbergov češmin		E		3
76. <i>Berberis thunbergii</i> DC. cv. <i>atropurpurea</i> ; Thunbergov češmin		E		4
77. <i>Berberis verruculosa</i> Hemsl. & Wils.; – češmin				2
78. <i>Bergenia</i> spp. cv. div.; bergenije				3
79. <i>Betula pendula</i> Roth cv. div.; navadna breza	*S			3

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
80. <i>Blechnum spicant</i> (L.) Roth; rebrenjača	*S			1
81. <i>Borago officinalis</i> L.; zdravilna boraga				1
82. <i>Brachycome iberidifolia</i> Benth.				1
83. <i>Brachypodium rupestre</i> (Host) Roem. & Schult.; skalna glota		S		1
84. <i>Brachypodium sylvaticum</i> (Huds.) P. Beauv.; gozdna glota		S		1
85. <i>Brassica oleracea</i> L. cv.; (okrasno) zelje				1
86. <i>Briza media</i> L.; navadna migalica	*S			1
87. <i>Brodiaea uniflora</i> (Lindl.) Engl.;	*			1
88. <i>Bromus hordeaceus</i> L.; ječmenasta stoklasa		S	+	2
89. <i>Bromus sterilis</i> L.; jalova stoklasa		S!	+	2
90. <i>Brunnera macrophylla</i> (Adam) Johnst.;				
kavkaška potočnica, brunera				1
91. <i>Buxus sempervirens</i> L. cv. div.; navadni pušpan				3
92. <i>Calamagrostis epigeios</i> (L.) Roth; navadna šašulica	*S	S		2
93. <i>Calendula officinalis</i> L. cv div; vrtni ognjič	*	E		3
94. <i>Calluna vulgaris</i> (L.) Hull cv. div.; jesenska vresa	*S			3
95. <i>Calystegia sepium</i> (L.) R. Br.; navadni plotni slak		S!		2
96. <i>Campanula carpatica</i> Jacq.; karpatska zvončica				3
97. <i>Campanula cochleariifolia</i> Lam.; trebušasta zvončica	*S			1
98. <i>Campanula garganica</i> Ten.; – zvončica	*			2
99. <i>Campanula medium</i> L.; velecvetna zvončica				2
100. <i>Campanula patula</i> L.; razprostrta zvončica		S	+	3
101. <i>Campanula poscharskyana</i> Deg.; Poscharskyjeva zvončica				4
102. <i>Campanula rapunculoides</i> L.; repuščevolistna zvončica *		S		2
103. <i>Campanula trachelium</i> L.; koprivasta zvončica		S		2
104. <i>Canna indica</i> L.; – kana				2
105. <i>Capsella bursa – pastoris</i> (L.) Med.; navadni plešec		S!	+	3
106. <i>Capsicum annum</i> L.; paprika		E		1
107. <i>Cardamine hirsuta</i> L.; dlakava penuša		S	+	3
108. <i>Cardaminopsis arenosa</i> (L.) Hayek; peskovni penušnjek		S		2
109. <i>Cardaria draba</i> (L.) Desv.; navadni poprovnik		S!		2
110. <i>Carex hirta</i> L.; dlakavi šaš		S	+	1
111. <i>Carex praecox</i> Schreber; rani šaš		S	+	1
112. <i>Carex spicata</i> Huds.; klasasti šaš		S	+	1
113. <i>Carlina acaulis</i> L.; brezstebelna kompava, bodeča neža	*S			1
114. <i>Carlina vulgaris</i> L.; navadna kompava	*S			1
115. <i>Carpinus betulus</i> L.; navadni gaber, beli gaber	*S			2
116. <i>Catalpa bignonioides</i> Walter; – katalpa, – cigarar	*			1

117. <i>Ceanothus x delilianus</i> Spath; – koprivček				1
118. <i>Celosia argentea</i> L. cv. <i>plumosa</i> Voss; čopasta celozija				2
119. <i>Celtis australis</i> L.; navadni koprivovec	*S!	E		2
120. <i>Centaurea cyanus</i> L. cv.; modri glavinec	*S!			1
121. <i>Centaurea jacea</i> L.; navadni glavinec		S	+	2
122. <i>Cerastium arvense</i> L.; njivska smiljka	*S			2
123. <i>Cerastium biebersteinii</i> DC.; Biebersteinova smiljka	*	E		3
124. <i>Cerastium brachypetalum</i> Desp. ex Pers.; drobnocvetna smiljka		S	+	3
125. <i>Cerastium glomeratum</i> Thuill.; klobčasta smiljka		S	+	2
126. <i>Cerastium holosteoides</i> Fries em. Hyl.; navadna smiljka		S	+	3
127. <i>Cerastium tomentosum</i> L.; polstena smiljka		E		3
128. <i>Cercidiphyllum japonicum</i> Sieb. & Zucc., cercidifil				1
129. <i>Chaenomeles</i> sp.; japonska kutina				2
130. <i>Chamaecyparis lawsoniana</i> (Murr.) Parl. cv. div.; Lawsonova pacipresa				3
131. <i>Chamaecyparis nootkatensis</i> (D. Don) Spach cv. div.; nutkanska pacipresa				2
132. <i>Chamaecyparis obtusa</i> Siebold & Zucc. cv. div.; japonska pacipresa				2
133. <i>Chamaecyparis pisifera</i> Siebold & Zucc. cv. div.; grahasta pacipresa				3
134. <i>Cheiranthus cheiri</i> L. cv. div.; navadni zlatenec				2
135. <i>Chelidonium majus</i> L.; krvavi mlečnik		S		2
136. <i>Chenopodium album</i> L.; bela metlika		S!	+	3
137. <i>Chenopodium polyspermum</i> L.; mnogosemenska metlika		S!		2
138. <i>Chionodoxa luciliae</i> Boiss.; snežna modrica				2
139. <i>Chrysanthemum parthenium</i> (L.) Schultz Bip.; materine drobtinice				3
140. <i>Cichorium intybus</i> L.; navadni potrošnik, cikorija		S!	+	2
141. <i>Chrysogonum virginianum</i> L.;				1
142. <i>Circaea lutetiana</i> L.; veliki nadlišček	*S			1
143. <i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.; njivski osat		S	+	3
144. <i>Cirsium oleraceum</i> (L.) Scop.; mehki osat		S	+	1
145. <i>Cirsium vulgare</i> (Savi) Ten.; navadni osat		S		1
146. <i>Clematis x jackmanii</i> Moore; – srobot				1
147. <i>Clematis vitalba</i> L.; navadni srobot		S		2
148. <i>Clinopodium vulgare</i> L.; navadna mačja zel		S	+	2
149. <i>Commelina communis</i> L.; mnogocvetna komelina		E		2
150. <i>Consolida ajacis</i> (L.) Schur; vrtni ostrožnik		E		3
151. <i>Convallaria majalis</i> L.; šmarnica, solzice	*S			2

152. <i>Convolvulus arvensis</i> L.; njivski slak		S!		3
153. <i>Conyza canadensis</i> (L.) Cronq.; kanadska hudoletnica		N		3
154. <i>Coreopsis tinctoria</i> Nutt.; – lepe očke				1
155. <i>Coreopsis verticillata</i> L.; – lepe očke				2
156. <i>Cornus alba</i> L.; beli dren				1
157. <i>Cornus mas</i> L.; rumeni dren	*S			1
158. <i>Cornus sanguinea</i> L.; rdeči dren	*S			1
159. <i>Coronilla varia</i> L.; pisana šmarna detelja		S		2
160. <i>Corydalis solida</i> (L.) Sw.; čvrsti petelinček	*S	S		2
161. <i>Corylus avellana</i> L.; navadna leska	*S			1
162. <i>Corylus maxima</i> Mill. cv. <i>atropurpurea</i> Bean.; rdeča velika leska, cevasta leska				1
163. <i>Cosmos bipinnatus</i> Cav.; navadna kozmeja				2
164. <i>Cotinus coggygria</i> Scop.; navadni ruj	*S			1
165. <i>Cotoneaster dammeri</i> Schneid. cv. div.; Damerova panešplja		E		4
166. <i>Cotoneaster horizontalis</i> Decne cv. div.; polegla panešplja		E		4
167. <i>Cotoneaster microphyllus</i> Lindl. cv. <i>cochleatus</i> Franch.; – panešplja				2
168. <i>Cotoneaster salicifolius</i> French. cv. div.; vrbolistna panešplja				2
169. <i>Crataegus</i> sp.; – glog				1
170. <i>Crepis biennis</i> L.; dvoletni dimek		S	+	3
171. <i>Crepis capillaris</i> (L.) Wallr.; lasasti dimek		S	+	4
172. <i>Crocus napolitanus</i> Mord. & Loisel.; pomladanski žafran	*S		+	3
173. <i>Crocus</i> spp. cv. div.; žafrani	*			3
174. <i>Cryptomeria japonica</i> (L. fil.) D. Don.; japonska kriptomerija, srpovka				1
175. <i>Cuphea ignea</i> A. DC.; cigaretk				3
176. <i>Cupressus arizonica</i> Greene; arizonska cipresa				1
177. <i>Cupressus sempervirens</i> L.; vednozelen	*S			1
178. <i>Cyclamen purpurascens</i> Mill.; navadna ciklama	*S			2
179. <i>Cymbalaria muralis</i> Gaertn., Mey. & Scherb.; zidni poponec	*S	S		3
180. <i>Cynosurus cristatus</i> L.; navadni pasji rep		S	+	2
181. <i>Dactylis glomerata</i> L.; navadna pasja trava		S	+	3
182. <i>Dahlia</i> spp. cv. div.; dalije, georgine				3
183. <i>Daphne blagayana</i> Freyer; Blagajev volčin, igalka	*S			1
184. <i>Daphne mezereum</i> L.; navadni volčin	*S			1
185. <i>Datura stramonium</i> L.; navadni kristavec	*			1

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
186. <i>Daucus carota</i> L.; navadno korenje		S!	+	2
187. <i>Dendranthema</i> spp. cv. div.; krizanteme				3
188. <i>Dentaria bulbifera</i> L.; brstična konopnica	*S			1
189. <i>Deschampsia cespitosa</i> (L.) P. Beauv.; rušnata masnica	*S			1
190. <i>Deutzia</i> sp.; – dojcija	*			2
191. <i>Dianthus barbatus</i> L. cv. div.; brkati nageljček	*S			2
192. <i>Dianthus caryophyllus</i> L. cv. div.; vrtni nageljček	*			2
193. <i>Dianthus deltoides</i> L. cv. div.; deltasti nageljček	*S			2
194. <i>Dianthus plumarius</i> hort. non L. cv. div.; – nageljček	*			4
195. <i>Dianthus sternbergii</i> Sieber ex Kerner; Sternbergov nageljček	*S			1
196. <i>Diascia barberae</i> Hook. f.				1
197. <i>Dicentra spectabilis</i> (L.) Lem.; – srčki				1
198. <i>Digitalis purpurea</i> L.; rdeči naprstec				1
199. <i>Digitaria sanguinalis</i> (L.) Scop.; krvavordeča srakonja		S!	+	3
200. <i>Dimorphotacea</i> sp. cv. div.				2
201. <i>Diplotaxis muralis</i> (L.) DC.; obzidni dvoredec		S!	+	3
202. <i>Diplotaxis tenuifolia</i> (L.) DC.; tankolistni dvoredec		S!	+	2
203. <i>Dipsacus fullonum</i> L.; divja ščetica	*S	S		2
204. <i>Doronicum</i> sp.; – divjakovec	*			2
205. <i>Dryas octopetala</i> L.; alpska velesa	*S			1
206. <i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) Schott; navadna glistovnica	*S			2
207. <i>Escheveria</i> sp.				1
208. <i>Echinochloa crus-galli</i> (L.) P.Beauv.; navadna kostreba		S!		3
209. <i>Epilobium montanum</i> L.; gorski vrbovec	*S	S		2
210. <i>Epilobium roseum</i> Schreber; rožnocvetni vrbovec	*S			1
211. <i>Epimedium</i> sp.; – vimček, – lipica				1
212. <i>Equisetum arvense</i> L.; njivska preslica		S		3
213. <i>Equisetum variegatum</i> Schleicher ex Weber & Mohr; pisana preslica		S		1
214. <i>Eragrostis minor</i> Host; mala kosmatka		S!		2
215. <i>Eranthis cilicica</i> Schott & Kotschy; – jarica				1
216. <i>Eranthis hyemalis</i> (L.) Salisb.; navadna jarica	*S			3
217. <i>Erica carnea</i> L.; spomladanska resa	*S			3
218. <i>Erigeron annuus</i> (L.) Pers.; enoletna suholetnica		N	+	3
219. <i>Eryngium giganteum</i> M.B.; – možina				1
220. <i>Erythronium dens-canis</i> L.; pasji zob	*S			1
221. <i>Eschscholzia californica</i> Cham; kalifornijski zlati mak		E		2
222. <i>Euonymus europaea</i> L.; navadna trdoleska		S		2
223. <i>Euonymus fortunei</i> (Turcz.) Hand.-Mazz. cv. div.; plazeča trdoleska				3
224. <i>Euonymus japonica</i> Thunb.; japonska trdoleska				1

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
225. <i>Eupatorium cannabinum</i> L.; konjska griva		S		1
226. <i>Euphorbia exigua</i> L.; mali mleček		S!		3
227. <i>Euphorbia falcata</i> L.; srpasti mleček		S!		2
228. <i>Euphorbia humifusa</i> Willd; polegli mleček		N		4
229. <i>Euphorbia lathyris</i> L.; križnolistni mleček		E		2
230. <i>Euphorbia maculata</i> L.; pegasti mleček		N		2
231. <i>Euphorbia marginata</i> Pursh; – mleček		E		2
232. <i>Euphorbia myrsinites</i> L.; – mleček				2
233. <i>Euphorbia peplus</i> L.; vrtni mleček		S!		4
234. <i>Euphorbia platyphyllos</i> L.; širokolistni mleček		S!		1
235. <i>Fagus sylvatica</i> L.; navadna bukev	*S			1
236. <i>Fagus sylvatica</i> L. cv. <i>pendula</i> Loud.; povešava navadna bukev				2
237. <i>Fagus sylvatica</i> L. cv. <i>atropurpurea</i> Reg.; rdečelistna navadna bukev				1
238. <i>Fallopia convolvulus</i> (L.) A. Löve; navadni slakovec		S!		3
239. <i>Fallopia dumetorum</i> (L.) Holub; hostni slakovec		S!		2
240. <i>Festuca cf. flavescens</i> Bellardi; – bilnica				2
241. <i>Festuca rubra</i> L.; rdeča bilnica		S	+	2
242. <i>Festuca cf. rupicola</i> Heuff.; brazdstolistna bilnica		S	+	2
243. <i>Festuca trachyphylla</i> (Hackel) Kraj.; – bilnica	*S!			2
244. <i>Festuca unifaria</i> Dum; – bilnica		S!		1
245. <i>Forsythia x intermedia</i> Zab. cv. div.; – forsitia				3
246. <i>Fragaria vesca</i> L.; navadni jagodnjak	*S	S	+	2
247. <i>Fraxinus excelsior</i> L.; veliki jesen	*S	S		3
248. <i>Fritillaria meleagris</i> L.; močvirska logarica	*S			1
249. <i>Fritillaria imperialis</i> L.; cesarski tulipan				2
250. <i>Ficaria verna</i> Huds. subsp. <i>bulbifera</i> A.Löve & D.Löve; gomljasta lopatica	*S	S	+	2
251. <i>Fumaria officinalis</i> L.; navadna rosnica		S!		2
252. <i>Fumaria vaillantii</i> Loisel.; Vaillantova rosnica		S!		1
253. <i>Gagea villosa</i> (MB.) Duby; dlakava pasja čebula		S!	+	3
254. <i>Gaillardia</i> sp. cv. div.; gajlardija				3
255. <i>Galanthus nivalis</i> L.; mali zvonček	*S	S	+	3
256. <i>Galeobdolon argentatum</i> Smejkal; srebrna rumenka	*	E		2
257. <i>Galeopsis bifida</i> Boenn.; drobnocvetni zebrat		S		2
258. <i>Galeopsis pubescens</i> Besser; puhasti zebrat		S		3
259. <i>Galeopsis tetrahit</i> L.; navadni zebrat		S		2
260. <i>Galinsoga ciliata</i> (Rafin.) S.F.Blake; vejicati rogovilček		N		3
261. <i>Galinsoga parviflora</i> Cav.; drobnocvetni rogovilček		N		3
262. <i>Galium aparine</i> L.; plezajoča lakota, smolenec		S	+	2
263. <i>Galium mollugo</i> L.; navadna lakota		S	+	3

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
264. <i>Galtonia candicans</i> Decne.; galtonija, gorska lilija	*			2
265. <i>Gazania</i> spp. cv. div.; gazanije				3
266. <i>Gentiana asclepiadea</i> L.; svilničasti svišč	*S			2
267. <i>Gentiana clusii</i> Perr. & Song.; Clusijev svišč	*S			2
268. <i>Geranium columbinum</i> L.; golobja krvomočnica		S		1
269. <i>Geranium pusillum</i> Burm. fil.; pritlična krvomočnica		S!		1
270. <i>Geranium robertianum</i> L.; smrdljika		S		2
271. <i>Geranium sanguineum</i> L.; krvavordeča krvomočnica	*S	S		2
272. <i>Geum urbanum</i> L.; navadna sretena		S	+	2
273. <i>Geum</i> spp. cv. div.; – sretene				2
274. <i>Ginkgo biloba</i> L.; dvokrpi ginko				1
275. <i>Glechoma hederacea</i> L.; bršljanasta grenkuljica		S	+	3
276. <i>Gleditsia triacanthos</i> L.; trnata gledičevka				2
277. <i>Gymnocarpium robertianum</i> (Hoffm.) Newm.; apnenka	*S			1
278. <i>Gypsophila paniculata</i> L.; pajčolanka, latnata sadrenka	*			2
279. <i>Gypsophila</i> sp.; sadrenka				1
280. <i>Hacquetia epipactis</i> (Scop.) DC.; navadno tevje	*S			1
281. <i>Hebe x andersonii</i> (Lindl. & Paxt.) Cock.;				1
282. <i>Hebe</i> spp.				2
283. <i>Hedera helix</i> L. cv. div.; navadni bršljan	*S			3
284. <i>Helianthemum</i> sp.; – sončece	*			2
285. <i>Helianthus annuus</i> L.; navadna sončnica		E		1
286. <i>Helichrysum bracteatum</i> (Vent.) Andrews; suha roža				1
287. <i>Helictotrichon pubescens</i> (Huds.) Pilger; puhasta ovsika		S	+	2
288. <i>Helleborus niger</i> L. cv. div.; črni teloh	*S			3
289. <i>Helleborus odoratus</i> W. & K. ex Willd.; blagodišeči teloh	*S			2
290. <i>Helleborus</i> spp. cv. div.; teloh	*			2
291. <i>Hemerocallis</i> spp. cv. div.; – maslenica, – lilijan				2
292. <i>Hepatica nobilis</i> Schreber; navadni jetrnik	*S			2
293. <i>Heracleum sphondylium</i> L.; navadni dežen		S		1
294. <i>Herniaria hirsuta</i> L.; dlakavi kilavec	*S!			2
295. <i>Heuchera</i> sp. cv. div.; ognjeni dež	*			3
296. <i>Hieracium aurantiacum</i> L.; oranžna škržolica	*S			2
297. <i>Holcus lanatus</i> L.; volnata medena trava		S	+	2
298. <i>Holcus mollis</i> L.; mehka medena trava		S	+	1
299. <i>Hosta</i> spp. cv. div.; hoste, funkije				3
300. <i>Hyacinthus orientalis</i> L. cv. div.; vrtna hiacinta				3
301. <i>Hydrangea arborescens</i> L.; snežene kepe				2
302. <i>Hydrangea macrophylla</i> (Thunb.) Ser.; hortenzija				3
303. <i>Hypericum calicinum</i> L.; – krčnica				2

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
304. <i>Hypericum perforatum</i> L.; šentjanževka	*S	S	+	3
305. <i>Hypericum</i> sp.; – krčnica	*			2
306. <i>Iberis sempervirens</i> L.; vednozeleni grenik				4
307. <i>Iberis umbellata</i> L.; kobulasti grenik		E		3
308. <i>Ilex aquifolium</i> L. cv. div.; navadna bodika, božji les	*S			2
309. <i>Impatiens balsamina</i> L.; – balzamina	*			3
310. <i>Impatiens glandulifera</i> Royle; žlezava nedotika		N		1
311. <i>Impatiens parviflora</i> DC.; drobnocvetna nedotika		N		3
312. <i>Impatiens walleriana</i> Hook. f.; – nedotika, – vodenka				3
313. <i>Ipomoea</i> sp.				1
314. <i>Iris</i> spp. cv. div.; perunike				1
315. <i>Jovibarba</i> cf. <i>hirta</i> L.; srhkodlakavi netreskovec				1
316. <i>Juglans regia</i> L.; navadni oreh				1
317. <i>Juniperus chinensis</i> L. cv. div.; kitajski brin				4
318. <i>Juniperus communis</i> L. cv. div.; navadni brin	*S			3
319. <i>Juniperus horizontalis</i> Moench. cv. div.; – brin	*			3
320. <i>Juniperus sabina</i> L. cv. div.; smrdljivi brin	*S!			3
321. <i>Juniperus squamata</i> Buch.-Ham. cv. div.; -brin	*			3
322. <i>Juniperus virginiana</i> L. cv. div.; virginijski brin				3
323. <i>Kerria japonica</i> (L.) DC.; japonska kerija				1
324. <i>Knautia arvensis</i> (L.) Coult.; njivsko grabljišče		S	+	3
325. <i>Kochia scoparia</i> (L.) Schrad. var. <i>trichophylla</i> (Voss) Boom.; navadni metlovec, poletna cipresa				1
326. <i>Lactuca serriola</i> L.; pripotna ločika		S!		3
327. <i>Lamium amplexicaule</i> L.; njivska mrtva kopriva		S!		1
328. <i>Lamium orvala</i> L.; velecvetna mrtva kopriva	*S			1
329. <i>Lamium purpureum</i> L.; škrlatnordeča mrtva kopriva		S!	+	3
330. <i>Lantana</i> sp. cv. div.; lantana, spreminjavka				3
331. <i>Lapsana communis</i> L.; navadni kolenček		S	+	3
332. <i>Larix decidua</i> Mill.; evropski macesen	*S			2
333. <i>Laserpitium latifolium</i> L.; širokolistni jelenovec	*S			1
334. <i>Lathyrus pratensis</i> L.; travniški grahor		S	+	3
335. <i>Lathyrus tuberosus</i> L.; gomoljasti grahor		S!		2
336. <i>Lavandula angustifolia</i> Mill.; prava sivka				2
337. <i>Lavatera trimestris</i> L.; – lavatera				2
338. <i>Legousia speculum-veneris</i> (L.) Chaix; navadno njivno zrcalce		S!		1
339. <i>Leontodon hispidus</i> L.; navadni otavčič		S	+	3
340. <i>Leontopodium alpinum</i> Cass.; planika	*S			2
341. <i>Lepidium virginicum</i> L.; virginijska draguša		N	+	2
342. <i>Leptospermum scoparium</i> Forst.;				1
343. <i>Lespedeza thunbergii</i> (DC.) Nakai; Thunbergova lespedeza				1

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
344. <i>Leucanthemum ircutianum</i> (Turcz.) DC.; navadna ivanjščica	*S	S	+	3
345. <i>Leucojum vernum</i> L.; pomladanski veliki zvonček	*S			2
346. <i>Liatris spicata</i> (L.) Willd.; – liatris	*			1
347. <i>Ligustrum ovalifolium</i> Hassk.; – liguster				1
348. <i>Ligustrum vulgare</i> L.; navadna kalina				2
349. <i>Lilium candidum</i> L.; bela lilija, limbar				1
350. <i>Lilium carniolicum</i> Bernh. ex Koch; kranjska lilija	*S			1
351. <i>Lilium tigrinum</i> Ker-Gawl.; tigrasta lilija	*			2
352. <i>Lilium</i> spp. cv. div.; lilije				2
353. <i>Linaria vulgaris</i> Mill.; navadna madronščica	*S	S		4
354. <i>Linum usitatissimum</i> L.; navadni lan	*	E		1
355. <i>Liquidambar styraciflua</i> L.; ambrovec				1
356. <i>Liriodendron tulipifera</i> L.; tulipanovec				1
357. <i>Listera ovata</i> (L.) R.Br.; jajčastolistni muhovnik	*S			1
358. <i>Lobelia erinus</i> L. cv. div.; – lobelija	*			3
359. <i>Lobularia maritima</i> (L.) Desv. cv. div.; obrežna krpnica	*S!			3
360. <i>Lolium perenne</i> L.; angleška ljulka		S	+	3
361. <i>Lonicera japonica</i> Thunb. cv. <i>aurei-reticulata</i> Nichols.; japonska lonicera, japonsko kosteničevje				1
362. <i>Lonicera maaackii</i> (Rupr.) Maxim.; Maackijeva lonicera, Maackijevo kosteničevje				1
363. <i>Lonicera nitida</i> Wils.; mirtolistna lonicera, mirtolistno kosteničevje				3
364. <i>Lonicera x purpusii</i> Rehd.; – lonicera, – kosteničevje				1
365. <i>Lotus corniculatus</i> L.; navadna nokota		S	+	3
366. <i>Lunaria annua</i> L.; enoletna srebrenka				2
367. <i>Lupinus polyphyllus</i> Lindl.; mnogolistni volčji bob				2
368. <i>Luzula luzuloides</i> (Lam.) Dandy & Wilm.; belkasta bekica	*S			1
369. <i>Lychnis coronaria</i> (L.) Desr.; dlakava lučca	*S			2
370. <i>Lychnis flos-cuculi</i> L.; kukavičja lučca		S	+	1
371. <i>Lysimachia nummularia</i> L.; okroglostna pijavčnica	*S	S	+	2
372. <i>Lysimachia vulgaris</i> L.; navadna pijavčnica	*S	S		2
373. <i>Lythrum salicaria</i> L.; navadna krvenka	*S			2
374. <i>Magnolia liliflora</i> Desr.; – magnolija	*			2
375. <i>Magnolia x soulangiana</i> Soul.-Bod.; – magnolija				1
376. <i>Mahonia aquifolium</i> (Pursh) Nutt. cv. div.; mahonija				4
377. <i>Malus</i> sp. cv.; – jablana				1
378. <i>Malva sylvestris</i> L.; gozdni slezenovec		S!		1
379. <i>Matricaria chamomilla</i> L.; prava kamilica		S!		2
380. <i>Matteuccia struthiopteris</i> (L.) Todaro; navadna peruša	*S			1

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
381. <i>Medicago lupulina</i> L.; hmeljna meteljka		S	+	3
382. <i>Medicago sativa</i> L.; lucerna		S!		2
383. <i>Melandrium album</i> (Mill.) Garcke; beli slizek		S	+	3
384. <i>Melandrium rubrum</i> (Weigel) Garcke; rdeči slizek	*S			1
385. <i>Melica nutans</i> L.; kimasta kraslika	*S			1
386. <i>Melilotus alba</i> Med.; bela medena detelja		S!		1
387. <i>Melilotus officinalis</i> (L.) Pallas; navadna medena detelja		S!		2
388. <i>Mercurialis annua</i> L.; enoletni golšec		S!	+	4
389. <i>Mesembryanthemum</i> sp.				2
390. <i>Metasequoia glyptostroboides</i> Cheng & Hu; metasekvoja				1
391. <i>Microbiota decussata</i> Komar				1
392. <i>Microrrhinum praetermissum</i> (Delastre) Speta; mala zijalka		S!		4
393. <i>Mimulus</i> spp. cv. div.; – krinkarji				2
394. <i>Mirabilis jalapa</i> L. cv. div.; nočna lepota				2
395. <i>Miscanthus sinensis</i> (Thunb.) Anders.;				1
396. <i>Moehringia muscosa</i> L.; mahovna popkoresa	*S			1
397. <i>Moehringia trinervia</i> (L.) Clairv.; trižilna popkoresa		S	+	2
398. <i>Molinia caerulea</i> (L.) Moench; modra stožka	*S			1
399. <i>Morus alba</i> L. cv. <i>pendula</i> Dipp.; povešava bela murva				1
400. <i>Muscari</i> spp. cv. div.; – hrušice				3
401. <i>Myosotis ramossissima</i> Roch. ex Schult.; razrasla spominčica		S	+	3
402. <i>Myosotis sylvatica</i> Ehrh. ex Hoffm.; gozdna spominčica	*S	S	+	3
403. <i>Myosoton aquaticum</i> (L.) Moench; navadna mokrica		S	+	2
404. <i>Narcissus</i> spp. cv. div.; – narcisi				4
405. <i>Nicotiana</i> sp.; – tobak				1
406. <i>Nigella damascena</i> L.; vzhodna črnika				2
407. <i>Oenothera erythrosepala</i> Borb.; rdečecašni svetlin		E		2
408. <i>Oenothera missouriensis</i> Sims; misurski svetlin				2
409. <i>Oenothera speciosa</i> Nutt.; – svetlin				1
410. <i>Oenothera tetragona</i> Roth.; – svetlin				2
411. <i>Omphalodes verna</i> Moench; spomladanska torilnica	*S			2
412. <i>Origanum vulgare</i> L.; navadna dobra misel	*S			1
413. <i>Ornithogalum umbellatum</i> L.; kobulasto ptičje mleko	*S	S		2
414. <i>Oxalis acetosella</i> L.; navadna zajčja deteljica	*S			1
415. <i>Oxalis corniculata</i> L.; rogata zajčja deteljica		N		3
416. <i>Oxalis deppei</i> Loddiges ex Sweet; Deppejeva zajčja deteljica				2
417. <i>Oxalis dillenii</i> Jacq.; Dillenijeva zajčja deteljica		N		2

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
418. <i>Oxalis fontana</i> Bunge; toga zajčja deteljica		N		4
419. <i>Oxalis</i> sp.; – zajčja deteljica				1
420. <i>Pachysandra terminalis</i> Sieb. & Zucc.; pahisandra, debelačka				2
421. <i>Paeonia</i> spp. cv. div.; – potonike				2
422. <i>Panicum capillare</i> L.; lasasto proso		N	+	3
423. <i>Papaver orientale</i> L.; – mak				1
424. <i>Papaver rhoeas</i> L.; poljski mak		S!		2
425. <i>Papaver somniferum</i> L.; vrtni mak		E		1
426. <i>Paronychia kapela</i> (Hacq.) Kern.				2
427. <i>Parrotia persica</i> (DC.) CA. Mey.; parocija				1
428. <i>Parthenocissus quinquefolia</i> (L.) Planch.; navadna vinika				2
429. <i>Parthenocissus tricuspidata</i> (Sieb. & Zucc.) Planch.; trirogljata divja trta, trirogljata vinika				2
430. <i>Pastinaca sativa</i> L.; navadni rebrinec		S!	+	3
431. <i>Pelargonium</i> spp. cv. div.; – pelargonije				2
432. <i>Pelargonium radula</i> (Cav.) L' Hérit.; roženkraut				1
433. <i>Petrorhagia saxifraga</i> (L.) Link.; navadna haljica	*S	S	+	2
434. <i>Petunia</i> spp. cv. div.; petunije, slovenke	*			4
435. <i>Philadelphus coronarius</i> L.; navadni skobotovec				2
436. <i>Phleum pratense</i> L.; travniški mačji rep		S	+	2
437. <i>Phlox paniculata</i> L. cv. div.; – plamenka				3
438. <i>Phlox subulata</i> L. cv. div.; iglasta plamenka				4
439. <i>Phlox</i> sp. cv. div.; – plamenka				2
440. <i>Phyllitis scolopendrium</i> (L.) Newm.; jelenov jezik	*S			2
441. <i>Physalis alkekengi</i> L.; navadno volčje jabolko	*	E		2
442. <i>Physostegia virginiana</i> (L.) Benth.; virginijska fizostegija				2
443. <i>Phytolacca acinosa</i> Roxb.; – barvilnica		E		1
444. <i>Picea abies</i> (L.) Karsten; navadna smreka	*S			3
445. <i>Picea abies</i> (L.) Karsten cv. <i>inversa</i> Gord.	*			1
446. <i>Picea abies</i> (L.) Karsten cv. div.; pritlikave navadne smreke				2
447. <i>Picea glauca</i> (Moench) Voss cv. <i>conica</i> Rehd.; bela smreka				4
448. <i>Picea omorika</i> (Pančič) Purkyne; omorika, Pančičeva smreka				2
449. <i>Picea pungens</i> Engelm. cv. div.; bodeča smreka				3
450. <i>Picris hieracioides</i> L.; navadna skrka		S!	+	2
451. <i>Pilea microphylla</i> (L.) Liebm.				1
452. <i>Pimpinella saxifraga</i> L.; navadni bedrenec		S	+	3
453. <i>Pinus cembra</i> L.; cemprin	*S			1

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
454. <i>Pinus heldreichii</i> var. <i>leucodermis</i> Christ. (Ant.) Markgraf ex Fitschen; munika				1
455. <i>Pinus mugo</i> Turra cv. div.; rušje	*S			4
456. <i>Pinus nigra</i> Arnold; črni bor	*S			2
457. <i>Pinus strobus</i> L.; gladki bor	*			2
458. <i>Pinus sylvestris</i> L.; rdeči bor, gozdni bor	*S			2
459. <i>Pinus wallichiana</i> A. B. Jack.; žlahtni bor, himalajski bor				1
460. <i>Plantago intermedia</i> Godr.; močvirski trpotec		S		1
461. <i>Plantago lanceolata</i> L.; ozkolistni trpotec		S	+	3
462. <i>Plantago major</i> L.; veliki trpotec		S	+	3
463. <i>Poa annua</i> L.; enoletna latovka		S	+	4
464. <i>Poa compressa</i> L.; dvorezna latovka		S	+	2
465. <i>Poa pratensis</i> L.; travniška latovka		S	+	2
466. <i>Poa sylvicola</i> Guss.; atiška latovka	*S!			1
467. <i>Poa trivialis</i> L.; navadna latovka		S	+	2
468. <i>Polygala chamaebuxus</i> L.; žanjevec, krapki	*S			1
469. <i>Polygonum affine</i> G. Don; – dresen	*			1
470. <i>Polygonum aviculare</i> L.; ptičja dresen		S	+	4
471. <i>Polygonum mite</i> Schrank; mila dresen		S		1
472. <i>Polygonum persicaria</i> L.; breskova dresen		S!	+	3
473. <i>Polystichum aculeatum</i> (L.) Roth; bodeča podlesnica	*S			1
474. <i>Portulaca grandiflora</i> Hook.; velecevni tolščak	*			3
475. <i>Portulaca oleracea</i> L.; navadni tolščak		S!		3
476. <i>Portulaca</i> sp.; – tolščak				2
477. <i>Potentilla erecta</i> (L.) Räuschel; srčna moč	*S			1
478. <i>Potentilla fruticosa</i> L. cv. div.; grmasti petoprstnik	*			3
479. <i>Potentilla reptans</i> L.; plazeči petoprstnik		S	+	3
480. <i>Primula auricula</i> L.; avrikelj, lepi jeglič	*S			2
481. <i>Primula x pubescens</i> Jacq.; – jeglič	*			3
482. <i>Primula vulgaris</i> Huds.; trobentica	*S	S	+	3
483. <i>Primula</i> spp. cv. div.; – jeglič	*			2
484. <i>Prunella vulgaris</i> L.; navadna črnoglavka		S	+	2
485. <i>Prunus avium</i> L. cv. div.; češnja	*S	E		2
486. <i>Prunus glandulosa</i> Thunb.	*			1
487. <i>Prunus insititia</i> L.; cibora, ringlo				1
488. <i>Prunus laurocerasus</i> L.; lovorikovec				3
489. <i>Prunus padus</i> L.; čremsa	*S			1
490. <i>Prunus serrulata</i> Lindl.	*			1
491. <i>Prunus spinosa</i> L.; črni trn		S		1
492. <i>Pseudolysimachion incanum</i> L.				2
493. <i>Pseudotsuga mensiessii</i> (Mirbel) Franco; duglazija				1
494. <i>Pulmonaria officinalis</i> L.; navadni pljučnik	*S			1

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
495. <i>Pulsatilla vulgaris</i> L. cv. div.; – kosmatinec	*			2
496. <i>Pyracantha coccinea</i> Roem.; ognjeni trn				2
497. <i>Quercus robur</i> L.; dob	*S			2
498. <i>Quercus rubra</i> L.; rdeči hrast				2
499. <i>Ranunculus acris</i> L.; ripeča zlatica		S	+	3
500. <i>Ranunculus arvensis</i> L.; njivska zlatica		S!		2
501. <i>Ranunculus asiaticus</i> L.; – zlatica				2
502. <i>Ranunculus repens</i> L.; plazeča zlatica		S	+	3
503. <i>Reseda lutea</i> L.; rumeni katanec		S!		3
504. <i>Reynoutria japonica</i> Houtt.; japonski dresnik		N		2
505. <i>Rhododendron hirsutum</i> L.; dlakavi sleč	*S			1
506. <i>Rhododendron</i> spp.; – rododendroni, – azaleje	*			1
507. <i>Rhus typhina</i> L.; – octovec		E		2
508. <i>Ribes sanguineum</i> Pursh; krvavordeče grozdčije				1
509. <i>Robinia pseudacacia</i> L.; robinija				
<i>Robinia pseudacacia</i> L. cv. <i>dependens</i> Rehd.;				
* N	2			
1				
510. <i>Rorippa sylvestris</i> (L.) Besser; gozdna potočarka		S		3
511. <i>Rosa</i> spp. cv. div.; – vrtnice				4
512. <i>Rosmarinus officinalis</i> L.; navadni rožmarin				2
513. <i>Rubus caesius</i> L.; sinjezelena robida		S		3
514. <i>Rubus laciniatus</i> (West.) Willd.; – robida				1
515. <i>Rudbeckia fulgida</i> Ait.; – rudbekija				2
516. <i>Rumex acetosella</i> L.; mala kislica		S		1
517. <i>Rumex crispus</i> L.; kodrastolistna kislica		S	+	2
518. <i>Rumex obtusifolius</i> L.; topolistna kislica		S	+	2
519. <i>Ruscus aculeatus</i> L.; bodeča lobodika	*S			1
520. <i>Sagina x normaniana</i> Lagerheim; Normanov pitomec				3
521. <i>Salix alba</i> L.; bela vrba		S		1
522. <i>Salix caprea</i> L.; iva		S		1
523. <i>Salix purpurea</i> L.; rdeča vrba		S		1
524. <i>Salix x sepulcralis</i> Simonkai; vrba žalujka				1
525. <i>Salvia pratensis</i> L.; travniška kadulja		S	+	2
526. <i>Salvia splendens</i> Sello; – salvija				3
527. <i>Salvia verticillata</i> L.; vretenčasta kadulja		S!		1
528. <i>Sambucus nigra</i> L.; črni bezeg		S		2
529. <i>Sanvitalia procumbens</i> Lam.				1
530. <i>Saponaria officinalis</i> L.; navadna milnica		S!		3
531. <i>Sarothamnus scoparius</i> (L.) Wimm. ex Koch;				
navadna metla	*S			1
532. <i>Satureja</i> sp.; – šetraj				1
533. <i>Saxifraga x arendsii</i> Arends; – kamnokreč				4

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
534. <i>Saxifraga hostii</i> Tausch; Hostov kamnokreč	*S			1
535. <i>Saxifraga paniculata</i> Mill.; grozdasti kamnokreč	*S			1
536. <i>Saxifraga tridactylites</i> L.; triprsti kamnokreč		S		1
537. <i>Saxifraga trifurcata</i> Schrad.; – kamnokreč				2
538. <i>Saxifraga umbrosa</i> L.; senčni kreč				2
539. <i>Scilla siberica</i> Haw.; – morska čebulica				3
540. <i>Scrophularia nodosa</i> L.; navadna črnobina		S		1
541. <i>Scutellaria galericulata</i> L.; navadna čeladnica	*S			1
542. <i>Sedum acre</i> L.; ostra homulica	*S	S		3
543. <i>Sedum album</i> L. cv. div.; bela homulica	*S	E		3
544. <i>Sedum hispanicum</i> L.; španska homulica	*S	E		3
545. <i>Sedum kamtschaticum</i> ; – homulica	*			3
546. <i>Sedum maximum</i> (L.) Hoffm.; hermeliha	*S			2
547. <i>Sedum rupestre</i> L.; – homulica		E		2
548. <i>Sedum sarmentosum</i> Bunge; – homulica				1
549. <i>Sedum sexangulare</i> L.; šesterokotna homulica	*S	S	+	2
550. <i>Sedum sieboldii</i> Sweet; – homulica	*			2
551. <i>Sedum spectabile</i> Boreau; – homulica				3
552. <i>Sedum spurium</i> MB.; neprava homulica		E		3
553. <i>Selaginella helvetica</i> (L.) Spring; švicarska drežica	*S			1
554. <i>Sempervivum arachnoideum</i> L.; pajčevinasti netresk	*			2
555. <i>Sempervivum tectorum</i> L.; navadni netresk	*S			3
556. <i>Sempervivum</i> spp. cv. div.; – netreski	*			2
557. <i>Senecio cineraria</i> DC.; – grint				3
558. <i>Senecio viscosus</i> L.; lepljivi grint		S!		2
559. <i>Senecio vulgaris</i> L.; navadni grint		S!		3
560. <i>Setaria pumila</i> (Poir.) Roem. & Schult; sivozelena muhvič		S!		3
561. <i>Setaria viridis</i> (L.) P. Beauv.; zelena muhvič		S!	+	4
562. <i>Sherardia arvensis</i> L.; njivska rdečina		S!		2
563. <i>Silene armeria</i> L.; vrtna lepica				1
564. <i>Silene pendula</i> L.; – lepica				1
565. <i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke; pokalica		S	+	3
566. <i>Sinapis arvensis</i> L.; njivska gorjušica		S!		3
567. <i>Sisymbrium officinale</i> (L.) Scop.; navadni dihanik		S!		2
568. <i>Sisyrinchium bermudiana</i> L.; modri meček				2
569. <i>Solanum lycopersicum</i> L.; paradižnik		E		1
570. <i>Solanum nigrum</i> L.; črna razhudnik, pasje zelišče		S!	+	2
571. <i>Solanum tuberosum</i> L.; krompir		E		1
572. <i>Solidago canadensis</i> L.; kanadska zlata rozga		N		3
573. <i>Solidago gigantea</i> Aiton; orjaška zlata rozga		N		1
574. <i>Sonchus arvensis</i> L.; njivska škrbinka		S		2
575. <i>Sonchus asper</i> (L.) Hill; hrapava škrbinka		S!		2

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
576. <i>Sonchus oleraceus</i> L.; navadna škrbinka		S!		3
577. <i>Sorbus aria</i> (L.) Crantz; navadni mokovec	*S			1
578. <i>Sorbus aucuparia</i> L.; jerebika	*S			2
579. <i>Sorbus intermedia</i> (Ehrh.) Pers.; švedski mokovec				1
580. <i>Sorghum halepense</i> (L.) Pers.; divji sirek		E		1
581. <i>Spiraea x bumalda</i> Burv.; – medvejka				2
582. <i>Spiraea x vanhouttei</i> (Briot) Zab.; – medvejka				2
583. <i>Stachys lanata</i> Jacq.; volnati čišljak				3
584. <i>Stachys palustris</i> L.; močvirski čišljak	*S	S		2
585. <i>Stachys recta</i> L.; pokončni čišljak	*S			1
586. <i>Stachys sylvatica</i> L.; gozdni čišljak	*S			1
587. <i>Stellaria graminea</i> L.; travnata zvezdica	*S	S		2
588. <i>Stellaria media</i> (L.) Vill.; navadna zvezdica		S	+	3
589. <i>Stephanandra tanakae</i> Franch. & Sav.; tanakov venčkar				1
590. <i>Symphoricarpos albus</i> (L.) Blake; – pamela, – bisernik				2
591. <i>Symphoricarpos x chenaultii</i> Rehd.; -pamela, -bisernik				1
592. <i>Symphytum officinale</i> L.; navadni gabez		S	+	2
593. <i>Symphytum tuberosum</i> L.; gomoljasti gabez		S!		1
594. <i>Syringa vulgaris</i> L. cv. div.; španski bezeg				2
595. <i>Tagetes erecta</i> L. cv. div.; rumena žametnica				3
596. <i>Tagetes patula</i> L. cv. div.; rjavkasta žametnica				3
597. <i>Tamarix tetrandra</i> Pall.; – tamariska				1
598. <i>Tanacetum vulgare</i> L.; navadni vratič		S		2
599. <i>Taraxacum officinale</i> F. Weber & Wiggers; navadni regrat		S	+	3
600. <i>Taxus baccata</i> L. cv. div.; tisa	*S			3
601. <i>Thuja occidentalis</i> L. cv. div.; ameriški klek				3
602. <i>Thuja orientalis</i> L.; vzhodni klek				2
603. <i>Thymus pulegioides</i> L.; polajeva materina dušica	*S	S	+	2
604. <i>Tilia cordata</i> Mill.; lipovec	*S			2
605. <i>Tilia platyphyllos</i> Scop.; navadna lipa	*S			2
606. <i>Tilia tomentosa</i> Moench subsp. <i>petiolaris</i> (DC.) Soó; – lipa				1
607. <i>Tradescantia virginiana</i> auct. non L.; – tradeskancija				2
608. <i>Trifolium campestre</i> Schreber; poljska detelja		S	+	2
609. <i>Trifolium pratense</i> L.; črna detelja		S	+	3
610. <i>Trifolium repens</i> L.; plazeča detelja		S	+	3
611. <i>Tripleurospermum inodorum</i> Schultz-Bip.; nedišeča trirobka		S!		2
612. <i>Trisetum flavescens</i> (L.) P.Beauv.; rumenkasti ovsenec		S	+	2
613. <i>Triticum aestivum</i> L.; navadna pšenica		E		1

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogost- nost
	okrasna	neokrasna- samosevna		
614. <i>Tropaeolum majus</i> L. cv. div.; velika kapucinka	*			2
615. <i>Tsuga canadensis</i> (L.) Carriere cv. div.; kanadska čuga				2
616. <i>Tulipa</i> spp. cv. div.; – tulipani				3
617. <i>Tussilago farfara</i> L.; navadni lapuh		S		1
618. <i>Thyphoides arundinacea</i> (L.) Moench cv.; trstična pisanka				1
619. <i>Urtica dioica</i> L.; velika kopriva		S		1
620. <i>Valerianella locusta</i> (L.) Laterrade; navadni motovilec		E		2
621. <i>Veratrum nigrum</i> L.; črna čmerika	*S			1
622. <i>Verbascum densiflorum</i> Bertol.; velecvetni lučnik	*	S!		2
623. <i>Verbascum nigrum</i> L.; črni lučnik	*S	S		3
624. <i>Verbena officinalis</i> L.; navadni sporiš		S!		2
625. <i>Verbena</i> spp. cv. div.; – verbene				4
626. <i>Veronica arvensis</i> L.; poljski jetičnik		S!	+	3
627. <i>Veronica chamaedrys</i> L.; vrednikov jetičnik		S		2
628. <i>Veronica hederifolia</i> L.; bršljanolistni jetičnik		S!	+	3
629. <i>Veronica persica</i> Poir.; perzijski jetičnik		N	+	3
630. <i>Veronica polita</i> Fries; gladki jetičnik		S!	+	2
631. <i>Veronica serpyllifolia</i> L.; timijanov jetičnik		S	+	1
632. <i>Viburnum lantana</i> L.; dobrovita	*S			1
633. <i>Viburnum opulus</i> L.; brogovita	*S			3
634. <i>Viburnum rhytidophyllum</i> Hemsl.; grbastolistna brogovita				1
635. <i>Viburnum tinus</i> L.; nepravi lovor				1
636. <i>Vicia angustifolia</i> L.; ozkolistna grašica		S!		2
637. <i>Vicia cracca</i> L.; ptičja grašica		S	+	4
638. <i>Vicia grandiflora</i> Scop. subsp. <i>sordida</i> (W. & K.) Dostal; velecvetna grašica, dimasta grašica		S		1
639. <i>Vicia hirsuta</i> (L.) S.F.Gray; dlakava grašica		S		3
640. <i>Vinca major</i> L.; veliki zimzelen	*S!			3
641. <i>Vinca major</i> L. cv. <i>variegata</i> ; veliki zimzelen				2
642. <i>Vinca minor</i> L.; navadni zimzelen	*S			3
643. <i>Vincetoxicum hirundinaria</i> Med.; navadni kokoševce		S		1
644. <i>Viola alba</i> Besser; bela vijolica	*S			1
645. <i>Viola arvensis</i> Murray; njivska vijolica	*S!	S!	+	3
646. <i>Viola cf brittoniana</i> Pollard; – vijolica		E		1
647. <i>Viola cucullata</i> Ait.; – vijolica		E		2
648. <i>Viola hirta</i> L.; srhkodlakava vijolica	*S	S		2
649. <i>Viola odorata</i> L.; dišeča vijolica	*S	S		3
650. <i>Viola reichenbachiana</i> Jordan ex Boreau; gozdna vijolica	*S	S		3
651. <i>Viola riviniana</i> Rechb.; Rivinova vijolica	*S			2
652. <i>Viola tricolor</i> L. cv. div.; divja vijolica	*S			3

IME RASTLINE	Vloga rastline na pokopališču		trate	pogostnost
	okrasna	neokrasna-samosevna		
653. <i>Viola x wittrockiana</i> Gams cv. div.; – mačeha	*			4
654. <i>Viscaria vulgaris</i> Bernh.; navadna smolnica	*S			2
655. <i>Vitis vinifera</i> L.; vinska trta	*			1
656. <i>Weigela</i> sp.; – vajgelija				2
657. <i>Yucca filamentosa</i> L.; – juka				2
658. <i>Yucca</i> sp.; – juka				2
659. <i>Zea mays</i> L.; koruza		E		1
660. <i>Zinnia</i> spp. cv. div.; – cinije				2

4 RAZPRAVA

4. 1 Vloga rastlin na pokopališču

4. 1. 1 Okrasne rastline

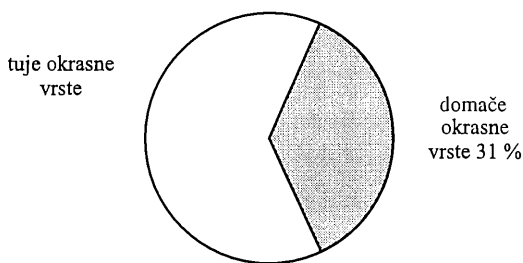
Od 660 taksonov, ki sem jih popisala na pokopališču, je okrasnih 455 (skoraj 70 %). Ta odstotek ni presenetljiv, saj je pokopališče poseben hortikulturni objekt, ki ga oblikuje človek predvsem z okrasnimi rastlinami. Večina rastlin je določenih do vrste in samo pri nekaterih je vpisano tudi ime kultivarja. Številnih sort s svojim skromnim poznavanjem okrasnih rastlin seveda ne prepoznam. VIDA KOVIĆ (1993) npr. samo za Lawsonovo pacipreso (*Chamaecyparis lawsoniana* (Murr.) Parl.) navaja preko 80 kultivarjev, ki se ločijo med sabo po rasti, barvi listov, obliki debla, vej in poganjkov. Tudi nekatere druge vrste rastlin imajo več deset znanih sort in omenjena pacipresa sploh ni noben rekord pri tem. Sprašujem se, ali je še smiselno ločevati toliko sort, saj so razlike med nekaterimi zelo majhne. Končno je že naravna variabilnost posameznic znotraj vrste tolikšna, da bi si nove kultivarje lahko izmišljali v neskončnost. Po osamosvojitvi Slovenije 1991. leta se je uvoz kultiviranih rastlin k nam precej sprostil, tako da se včasih na tržišču pojavi kakšna sorta, ki sploh ni registrirana in njenega imena ni moč najti niti v novejših katalogih (S. ZGONEC, ustno).

Križanci pri kultiviranih rastlinah niso nobena izjema, pogosto veljajo za lepše in so neredko bolj odporni od izvornih vrst. J. STRGAR (1994) jih omenja v okviru rodov *Astilbe*, *Bergenia*, *Dianthus*, *Hosta*, *Sempervivum*, *Sedum*, *Saxifraga* itd. Vse te so priljubljene okrasne rastline. Vrtna vijolice oziroma mačeha (*Viola x wittrockiana* Gams, *V. tricolor* hort.) naj bi vzgojili s križanjem vsaj naslednjih vrst: *Viola tricolor* L., *V. calcarata* L., *V. cornuta* L., *V. lutea* Hudb., *V. altaica* Burn., piše PAJNIČ (1940/ 41) v članku o udomačitvi divjih rastlin.

Pogosta zmanjšana reducirana fertilnost pri križancih ne pomeni nobene ovire za razmnoževanje, saj zdaj večino okrasnih rastlin razmnožujejo nespolno, pri čemer se, v nasprotju s spolnim razmnoževanjem, želene lastnosti, pridobljene s križanjem in umetnim izborom, večinoma ohranijo.

4. 1. 1. 1 Domače okrasne rastline

Bolj kot obširna množica sort in križancev me je zanimalo, kakšen delež med okrasnimi rastlinami predstavljajo domače vrste (označene *S). Teh je na Žalah vsaj 141 vrst (31 % okrasnih rastlin, Slika 3).

Slika 3. Delež domačih vrst (141 vrst) med okrasnimi rastlinami (455 taksonov) na pokopališču Žale

Fig. 3. Percentage of autochthonous species (141 species) among decorative plants (455 taxa) in Žale graveyard

Seveda je tudi med njimi nekaj požlahtnjenih, tako da prav takih oblik pri nas na naravnih rastiščih ni. Tak primer sta pri nas najbolj razširjeni lesni drevesni vrsti, navadna bukev (*Fagus sylvatica* L.) in navadna smreka (*Picea abies* (L.) Karsten). Na pokopališču raste eno samo drevo običajne navadne bukve, več je požlahtnjenih primerkov; nekaj je povešavih in en rdečelistni. Še pred nekaj leti sta bili rdečelistni bukvi dve, pa so eno posekali. Najbrž je košato drevo le preveč senčilo in jeseni nasmetilo s svojim odpadlim listjem, da ji ljudje kljub zanimivi barvi niso prizanesli. Navadna smreka je na pokopališču pogostna vrsta, vendar jo najdemo tu, poleg z znano stožčasto obliko krošnje, vsaj še z dvema; povešavo in pritlikavo krošnjo, ki je lahko zaradi gosto raslih vej skoraj kroglaste oblike.

Preproste razloge, zaradi katerih po vrtovih in parkih ni še več domače flore, navaja J. STRGAR (1981): domačih rastlin v drevesnicah in vrtinjah skoraj ni, po drugi strani pa so mnoge požlahtnjene sorte in tuje vrste bolj odporne proti zajedalcem in boleznim kot avtohtone. Isti avtor piše, da npr. domača navadna smreka (*Picea abies* (L.) Karsten) težje prenaša mestne ekološke razmere kakor tuja bodeča smreka (*Picea pungens* Engelm.). Od šestih popisanih vrst jelk se, sodeč po presvetljeni krošnji in redkih iglicah, na pokopališču najslabše počuti ravno avtohtona bela jelka (*Abies alba* Mill.). Podobno je z navadno lipo (*Tilia platyphyllos* Scop.); v senci njenih dreves na Žalah se ni bilo poleti nič kaj prijetno hladiti, ker je iz krošnje zaradi neštetihih listnih uši kar rosilo. Tuje vrste lipe (*Tilia tomentosa* Moench subsp. *petiolaris* (DC.) Soó) se žuželke niso lotile.

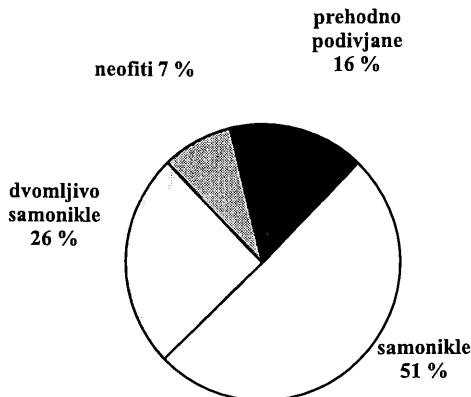
Nenazadnje pa ljudje v svoje cvetlične vrtove, in grobovi so neke vrste le-teh, očitno raje, kakor razmišlja T. Wraber, vnašamo tuje, eksotične vrste, ki jih pač ne srečujemo na domačih travnikih in v gozdovih.

Večina ljudi prinaša na grobove seme in sadike rastlin iz vrtinjah, drevesnic in semenarn. Za avtohtone okrasne vrste je včasih nemogoče presoditi, ali so kupljene ali prinesene iz naravnega okolja. Takšni primeri so npr. planika (*Leontopodium alpinum* Cass.), avrikelj (*Primula auricula* L.) in Blagayev volčin (*Daphne blagayana* Freyer). Zagotovo pa so z naravnih rastišč prinesli brstično konopnico (*Dentaria bulbifera* L.), veliki nadlišček (*Circaea lutetiana* L.), navadno čeladnico (*Scutellaria galericulata* L.), širokolistni jelenovec (*Laserpitium latifolium* L.), kranjsko lilijo (*Lilium carnolicum* Bernh.) in navadno tevje (*Hacquetia epipactis* (Scop.) DC.). Vse te so na Žalah posamične.

4. 1. 2 Nekultivirane rastline: samonikle, dvomljivo samonikle, neofiti in prehodno podivjane rastline

Rastlin, ki se same od sebe širijo po pokopališču, ne glede na to, ali so se tu znašle s človekovim delovanjem ali brez, sem ugotovila 288. V seznamu so označene po načinu oziroma času naselitve slovenskega ozemlja.

147 vrst od teh sem določila za samonikle (S), za dvomljivo samonikle (vključno z arheofiti) 74 (S!), neofitov je 22 (N) in kultiviranih, ki podivjajo, a se le začasno pojavijo, 45 (E) (Slika 4).

Slika 4. Neokrasne rastline: delež samoniklih (S), dvomljivo samoniklih (S!), neofitov (N) in prehodno podivjanih vrst (E)

Fig. 4. Non-decorative plants: percentage of autochthonous species (S), presumably autochthonous (S!), neophytes (N) and casually escaped cultivated plants (E)

Slovenija je na stičišču različnih flornih vplivov in je razdeljena na več fitogeografskih območij (M. WRABER 1969, ZUPANČIČ & al. 1987). Presoditi brez dvomov, ali gre za samoniklo ali priseljeno vrsto, je bilo včasih nemogoče, zato to vprašanje pri nekaterih ostaja nerešeno (označeno s S! – dvomljivo samonikle in arheofiti). Za nekatere vrste verjetno lahko rečemo, da so samo v delu Slovenije samonikle, drugje pa ne več. Mislim predvsem na rastline, ki izvirajo iz Sredozemlja in južne Evrope. Marsikatero od njih za srednjo Evropo obravnavajo kot priseljenko; tako npr. LOHMEYER & SUKOPP (1992) prištevata visoko pahovko (*Arrhenatherum elatius* (L.) P.B. ex J. & C. Presl), jalovo stoklaso (*Bromus sterilis* L.), navadni plešec (*Capsella bursa-pastoris* (L.) Med.) in navadni potrošnik (*Cichorium intybus* L.) med agriofite v srednji Evropi. S pojmom agriofiti oz. novodomovinke lahko označimo vse tiste rastline, ki so s človekovim delovanjem prišle na neko ozemlje, se čvrsto ustalile v današnji naravni vegetaciji in odslej njihov obstoj ni več odvisen od človeka. Ob naštetih vrstah pa pri nas ponavadi ne pomislimo, da bi bile kaj drugega kot avtohtone.

V skupino dvomljivo samoniklih uvrščam tudi tiste, ki pri nas zanesljivo veljajo za arheofite, a jih nisem označila posebej, ker mednje zelo verjetno sodi več drugih dvomljivo samoniklih vrst, ki pri nas po načinu ali času naselitve ozemlja sicer še niso jasno opredeljene. Precej žitnih plevelov je arheofitov in, ker so okrog pokopališča njive in vrtovi, najdbe naštetih vrst niso nepričakovane: njivska kurja češnjica (*Anagallis arvensis* L.) je pogostna; navadno njivno zralce (*Legousia speculum-veneris* (L.) Chaix), poljski mak (*Papaver rhoeas* L.), njivska zlatica (*Ranunculus arvensis* L.) pa so redke ali posamične. Modri glavinec ali plavica (*Centaurea cyanus* L.) je na tem mestu okrasna in požlahtnjena rastlina.

Ker so rastišča na pokopališču močno pod vplivom delovanja človeka, ni čudno, da delež (51 %) zanesljivo domačih (S) vrst ni večji. Na takih mestih lahko vedno pričakujemo tudi precej tujih in prehodno podivjanih vrst.

Prispevke o posameznih priseljenkah najdemo pri nas že od sredine prejšnjega stoletja in občasno vse do zdaj. Nekega celovitega botaničnega pregleda, v katerem bi bil k vsaki rastlinski vrsti, ki je del recentne slovenske flore, opredeljen tudi njen položaj po času in načinu naselitve, še nimamo. Ugotavljanje tega zahteva veliko izkušenj in znanja o geografiji rastlin, pri čemer bi razširjenost vsake vrste pojasnili z zgodovinskega, ekološkega in genetskega stališča.

Med samosevnimi rastlinami je neofitskih vrst najmanj (približno 7 %), vendar je večina na pokopališču in v okolici precej pogostnih in dobro uveljavljenih med samoniklimi. Najbolj opazni,

večina pozno poleti, so: srhkodlakavi in (skupina) izrodni ščir (*Amaranthus retroflexus* L., *A. hybridus* agg.), kanadska hudoletnica (*Conyza canadensis* (L.) Cronq.), enoletna suholetnica (*Eriogon annuus* (L.) Pers.), drobnocvetna nedotika (*Impatiens parviflora* DC.), kanadska zlata rozga (*Solidago canadensis* L.) in lasasto proso (*Panicum capillare* L.).

O adventivni flori je večkrat pisal Vinko Strgar. Posebno pozornost je posvetil razširjenosti obeh vrst dresnikov (*Reynoutria*) v Sloveniji (STRGAR 1981, 1982). Japonski dresnik (*Reynoutria japonica* Houtt.), ki nekaj sto metrov severno od Žal ob Savi ustvarja skoraj neprehodno obrežno vegetacijo, je na pokopališču še redek, vendar poleti zaradi svoje velikosti in bohotne razrasti hitro opazen. Čeprav je bil japonski dresnik v Evropo morda vnesen v okrasne namene, na tem mestu takšne vloge gotovo nima, saj raste samo po nevzdrževanih grobovih, na katerih močno izpodriva ostale rastline.

Rod mlečkov (*Euphorbia*) se je precej bogato izkazal na pokopališču. Določila sem 9 vrst. Tri med njimi so okrasne in dve od teh treh (*Euphorbia lathyris* L. in *E. marginata* Pursh) sta se prehodno pojavili na nasipališču. Pri nekaterih vrstah negojenih mlečkov je samoniklost na Slovenskem spet vprašljiva. Razpravo o adventivnih mlečkih na Kranjskem iz sekcije *Anisophyllum* je napisal PAULIN (1917) že ob začetku tega stoletja. Centri širjenja le-teh naj bi bili evropski botanični vrtovi, tudi ljubljanski, od koder so podivjali. Iz omenjene sekcije najdemo na Žalah dve vrsti. Polegli mleček (*Euphorbia humifusa* Willd.) je pogost in raste po s peskom posutih poteh, v razpokah kamnitih robnikov in nagrobnih plošč, včasih pa se razraste po vsej površini groba. Kot "...plevel na ljubljanskem pokopališču, v pesku..." ga je leta 1959 prav na Žalah nabral T. Wraber (LJU), 1988. leta pa "...na s peskom posutih grobnicah..." tudi TURK (1990). Pegasti mleček (*E. maculata* L.) z značilno rdečo pego na listih je tu redkejši, vendar ga najdemo na enakih rastiščih kot prejšnjega. S pokopališč oba mlečka omenja tudi MELZER (1974).

Po temno rdečezeleni barvi listov in polegli razrasti je od daleč tema mlečkoma podobna rogata zajčja deteljica (*Oxalis corniculata* L.). Ta je pogostna na pokopališču, vendar je še številčnejša toga zajčja deteljica (*Oxalis fontana* Bunge), ki pa ima travnato zelene liste in pokončno steblo. Za Slovenijo nedavno odkrita Dillenijsva zajčja deteljica (*Oxalis dillenii* Jacq.) (JOGAN 1995, 1996) je na Žalah redka in jo, če nisi posebej pozoren nanjo, zlahka spregledaš v množici toge zajčje deteljice. Vse tri omenjene vrste so pri nas verjetno neofiti. Edina zanesljivo samonikla je navadna zajčja deteljica (*Oxalis acetosella* L.), ki ji moja mama pravi marijin kruhek, raste tu le na dveh, floristično prav zanimivih grobovih; na prvem (družinski grob Wraberjevih) v družbi navadnega tevja (*Hacquetia epipactis* (Scop.) DC.), kranjske lilije (*Lilium carniolicum* Bernh. ex Koch), navadne glistovnice (*Dryopteris filix – mas* (L.) Schott) in rušja (*Pinus mugo* Turra) ter na nekem skalnjaku kot okrasna rastlina, skupaj s prav tako domačimi, sicer okrasnimi vrstami: alpsko veleso (*Dryas octopetala* L.), kranjsko lilijo (*Lilium carniolicum* Bernh. ex Koch), Sternbergovim nageljčkom (*Dianthus sternbergii* Sieber ex Kerner), Hostovim in grozdstim kamnokrečem (*Saxifraga hostii* Tausch, *S. paniculata* Mill.), dlakavim slečem (*Rhododendron hirsutum* L.) in švicarsko drežico (*Selaginella helvetica* (L.) Link).

Gojenih rastlin, ki podivjajo, vendar se samo prehodno pojavijo, sem popisala 45 (označene z E). Te so kulturne in okrasne vrste. Seme krompirja (*Solanum tuberosum* L.), paradižnika (*Solanum lycopersicum* L.), paprike (*Capsicum annum* L.), vrtnega maka (*Papaver somniferum* L.), navadnega lana (*Linum usitatissimum* L.), navadnega ovsa (*Avena sativa* L.), navadne pšenice (*Triticum aestivum* L.), koruze (*Zea mays* L.), navadnega motovilca (*Valerianella locusta* (L.) Laterrade), navadnega kopra (*Anethum graveolens* L.), navadnega beluša (*Asparagus officinalis* L.) in pelinolistne ambrozije (*Ambrosia artemisiifolia* L.) so ljudje verjetno na grobove zanesli nehote z zemljo ali drugimi semeni z vrtov. Obstaja pa seveda tudi možnost, da je kdo posejal kakšno od teh rastlin namenoma, vendar nobene od njih nisem opazila na istem mestu več sezon zapored.

Med okrasnimi vrstami se tu pa tam kakšna znajde zunaj meja grobov in je zato zapisana tudi pri neokrasnih rastlinah. Te obravnavam v naslednjem poglavju. Njihova ocena pogostnosti ni nujno najnižja, ker imajo dvojno vlogo; nastopajo kot okrasne in hkrati mestoma podivjane.

4. 2 Razširjanje rastlin

Nekaj rastlin je na pokopališču takšnih, ki se same od sebe širijo, vendar so očitno dovolj privlačne in jih ljudje, tudi če se znajdejo na vzdrževanih grobovih, ne odstranijo. Med njimi so najbolj opazni zidni poponec (*Cymbalaria muralis* Gaertn., Mey. & Scherb.), ki se, droben, rad zavleče v razpoke pokopališkega zidu in nagrobnikov, se razrašča po pesku ali povzpne na kak grm; od večjih rastlin pa divja ščetica (*Dipsacus fullonum* L.), kanadska zlata rozga (*Solidago canadensis* L.), črni in velevetni lučnik (*Verbascum nigrum* L., *V. thapsiforme* Schrad.) in poljski mak (*Papaver rhoeas* L.).

Hkrati s spontanim priseljevanjem neokrasnih rastlin na grobove pa z njih kaj rade pobegnejo tudi okrasne in tu pa tam kakšna "preskoči" še pokopališki zid. Pri tem jim nehote pomaga tudi človek, s tem ko odcvetele in uvele rastline z zemljo in s semeni vred odnaša na odlagališča, kjer se največkrat začasno spet pojavijo. Takšne begunke so vrtni ostrožnik (*C. ajacis* (L.) Schur), križno-listni in obrobjeni mleček (*Euphorbia lathyris* L., *E. marginata* Pursh), kobulasti grenik (*Iberis umbellata* L.), vrtni ognjič (*Calendula officinalis* L.), Biebersteinova in polstena smiljka (*Cerastium biebersteinii* DC. in *C. tomentosum* L.) ter kalifornijski zlati mak (*Eschscholzia californica* Cham.). Slednjega sem ponavadi najprej opazila podivjanega na pesku ob grobu, na katerem je bil posejan kot okrasna rastlina, naslednje leto pa se je že bohotil po poteh in na sosednjih grobovih, če so ga ljudje seveda pustili rasti. Tudi sirska svilnica (*Asclepias syriaca* L.), priseljenka iz Severne Amerike, o kateri je pisal V. STRGAR (1963), da jo v Evropi goje in nastopa subspontano ponekod v velikih množinah, se utede razširiti po pokopališču in z njega. Ima zanimive plodove, ki jim ljudje pravijo papagajčki, semena z laski pa zlahka raznaša veter. Ko sem pričela z delom na terenu, sem sirsko svilnico opazila le na enem grobu kot okrasno. Po treh letih pa sem ocenila njeno pogostnost z ne več posamična, ampak redka, saj je videti, da se sama od sebe počasi širi.

Ob zunanji strani pokopališkega zidu sem nabrala srebrno rumenko (*Galeobdolon argentatum* Smejkal). V hortikulturni in botanični literaturi jo najdemo pod različnimi imeni, čeprav jo je na rang vrste postavil že SMEJKAL (1975). Ta "izvrstna, zimzelena pokrovna rastlina za polsenčna mesta in vzpenjanje po trhljem lesu" (ENKE 1958, 1960) rada podivja s pokopališč, o čemer je več notic pripravil avstrijski florist MELZER (1973, 1977, 1983, 1988), ki je prav posebej pozoren na pokopališke ubežnice.

Primerov, pri katerih je ista vrsta strokovno različno imenovana v botanični in vrtnarski literaturi, je še nekaj. Prav MELZER (1960) je opozoril na pogosto napačno imenovan pitomec, in sicer kot šilolistni pitomec (*Sagina subulata* (Sw.) C. Presl). Tudi v Vrtinariji in drevesnici Rast na Litijski cesti v Ljubljani ga prodajajo pod tem imenom. V resnici gre verjetno največkrat za Normanov pitomec (*Sagina x normaniana* Lagerh.), ki je križanec med poleglim pitomcem (*Sagina procumbens* L.) in alpskim ali skalnim pitomcem (*S. saginoides* (L.) Karsten). Na Žalah Normanov pitomec, znan tudi pod imenom "pokopališki mah", radi sadijo. Nekateri grobovi so povsem prerasli z njim in so videti kot z zeleno preprogo prekriti, ki jo od maja do jeseni polepšajo drobni beli cvetovi. Takih grobov sploh ni potrebno pretirano vzdrževati, saj prostora za plevel ni. Domnevam, da se s semeni ne razširja, saj sem največkrat našla prazne plodne glavice. Ta reducirana fertilnost je najbrž posledica križanja. Uspešno pa se vegetativno razmnožuje, saj se stebelca na kolencih rada vkoreninjajo, zaradi česar se gosto blazinasto razrašča. Tudi sicer okrasne rastline velikokrat vegetativno razmnožujejo.

Na Žalah raste kar nekaj lesnih rastlin, ki redno plodijo, vendar se večinoma ne razširjajo same od sebe, saj ljudje mladike sproti odstranjujejo z grobov. Izjemi sta veliki jesen (*Fraxinus excelsior* L.) in navadni koprivovec (*Celtis australis* L.). Veliki jesen se je z lahkimi krilatimi plodovi zasejal raztreseno po pokopališču, tako da sem tu pa tam opazila že kak meter visoka drevesca, ki jih oskrbniki grobov pustijo rasti. Ob italijanskem skupinskem grobišču stoji slikovito drevo navadnega koprivovca z dolgimi vejami, ki se jeseni pod težo številnih koščičastih rjavordečih plodov upognejo skoraj do tal. Gotovo so prav iz semen tega drevesa sem in tja pognali za zdaj še grmasti primerki te rastline.

Tudi precej pogostni grmi različnih vrst panešpelj (*Cotoneaster* spp.) se včasih znajdejo na mestih, kamor jih gotovo ni posadil človek. Polegla panešplja (*Cotoneaster horizontalis* Decne.) se je verjetno s pomočjo kakšne ptice, ki se je prej najedla njenih omesenelih plodov, zavihtela na pokopališki zid, kjer na enem mestu kar dobro uspeva. Pravzaprav zid ravno zaradi zelenja na njem ne učinkuje pusto in ne zapira pokopališča strogo od okolice. Tako so svoj prostor na njem našli še rjavi sršaj (*Asplenium trichomanes* L.), navadni bršljan (*Hedera helix* L.), vinike (*Parthenocissus* spp.), navadna trdoleska (*Euonymus europaea* L.), navadna breza (*Betula pendula* Roth), zidni poponec (*Cymbalaria muralis* Gaertn., Mey. & Scherb.), navadni motovilec (*Valerianella locusta* (L.) Laterrade), krvavi mlečnik (*Chelidonium majus* L.), pripotna ločika (*Lactuca serriola* L.), enoletna suholetnica (*Erigeron annuus* (L.) Pers.), kanadska hudoletnica (*Conyza canadensis* (L.) Cronq.) in kanadska zlata rozga (*Solidago canadensis* L.). Kakor velja za vsa rastišča na pokopališču, tudi ta skromna, v razpokah, niso trajna, saj zidni omet vsakih nekaj deset let obnovijo, resda pogosteje le na delu zidu, ki je obrnjen proti Plečnikovim vežicam.

4. 3 Trate

Trate so med vsemi tipi travišč verjetno najbolj pod vplivom človekovega delovanja. Nastanejo na mestih, ki jih vnaprej pripravimo: izravnamo teren, ponavadi nasujemo od drugod pripeljano zemljo in na takšno golo površino posejmo seme nekaj izbranih vrst, predvsem trav. Potemtakem lahko rastlinam, ki zrastejo iz teh semen, tudi rečemo kultivirane. Po drugi strani pa se sem čez nekaj časa same od sebe priselijo še druge rastlinske vrste, hkrati pa od tu nekatere uidejo na nova rastišča.

Trate na Žalah so predvsem na mestih skupinskih grobišč duhovnikov, redovnic in redovnikov; okoli Kostnice-spomenika padlim vojakom v 1. svetovni vojni s kipom Kranjskega Janeza spredaj; na italijanskem pokopališču iz 1. svetovne vojne; na grobišču avstrijskih žrtev 2. svetovne vojne, na grobišču talcev ter na židovskem pokopališču.

V zadnjem času se je tudi pri nas pojavlja ideja o tako imenovanih zelenih pokopališčih in za njihovo krajinsko urejanje. V ozadju teh prizadevanj je posebna filozofija, ki se odreka socialnemu razločevanju mrtvih, pa tudi nenehno ponavljajočemu se in zato kičasto učinkujočemu označevanju na slehernem grobnem polju. Namesto tega predlagajo zelene ureditve načeloma brez arhitekture, brez kamnite ali drugačne opreme (Mušič 1990).

Arhitekturna ureditev Žal je precej pisana in v podrobnostih seveda prepuščena oskrbnikom grobov, tako da trate zavzemajo sorazmerno majhen del celotne površine pokopališča. Preko leta se podoba trat, prav tako tudi podoba pokopališča, spreminja. Lahko rečem, da jo pokopališče zamenja najmanj petkrat v letu. V snežnih zimah prevladuje bela in odenki zelene barve vednozelenih rastlin, konec zime jo poživijo barve prvih znanilcev pomladi, pozno spomladi je najbolj živahna. Ko se poletje nagiba v jesen, se barve nekoliko umirijo. Okoli praznika Vseh svetih pa se pokopališče spet za krajši čas živo obarva zaradi prinesenega rezanega cvetja in od daleč je ponoči zaradi številnih sveč videti, kot bi gorelo.

Floristične podobe trat kajpak ne moremo primerjati z raznobarnimi cvetnimi prizori drugih travnikov pri nas. Vzrok niti ni v bogastvu rastlinskih vrst, ampak v tem, da trate na pokopališču pogosteje kosijo. Tako nekatere rastline ne utegnejo niti cveteti in se izkazati v vseh svojih barvah. Pa vendar raste na teh površinah Žal preko 100 rastlinskih vrst.

4. 4 Pogostnost taksonov: najbolj pogostne in posamične vrste

Iz ocene pogostnosti je moč sklepati bodisi, kako priljubljena je okrasna rastlina bodisi, kako močno se uspejo uveljaviti tiste, ki se same od sebe širijo po pokopališču.

Med okrasnimi vrstami lahko nekaterim rečemo kar tipične pokopališke rastline, saj jih, sicer v družbi z različnimi drugimi, najdemo skoraj na vsakem grobu. Med zelnatimi so takšne mačehe (*Viola x wittrockiana* Gams), navadni agerat (*Ageratum houstonianum* Mill.), vednocvetoča begonija

(*Begonia semperflorens* Link & Otto), iglasta plamenka (*Phlox subulata* L.), nageljni (*Dianthus* spp.) in verbene (*Verbena* spp.). Značilne pokopališke lesne pa so Thunbergov češmin (*Berberis thunbergii* DC.), polegla in Dammerjeva panešplja (*Cotoneaster horizontalis* Decne, *C. dammeri* Schneid.), vednozeleni grenik (*Iberis sempervirens* L.), navadna mahonija (*Mahonia aquifolium* (Pursh) Nutt.), vrtnice (*Rosa* spp.), kitajski brin (*Juniperus chinensis* L.), rušje (*Pinus mugo* Turra) in bela smreka (*Picea glauca* Voss cv. *conica* Rehd.). Nekatere od naštetih vrst najdemo tu v obliki številnih sort.

Med neokrasimi rastlinami so najbolj pogostne: navadna peščenka (*Arenaria serpyllifolia* L.), lasasti dimek (*Crepis capillaris* (L.) Wallr.), polegli in vrtni mleček (*Euphorbia humifusa* Willd, *E. peplus* L.), mala zijalka (*Microrrhinum praetermimum* (Delastre) Speta), toga zajčja deteljica (*Oxalis fontana* Bunge), enoletna latovka (*Poa annua* L.), ptičja dresen (*Polygonum aviculare* L.), zeleni muhvič (*Setaria viridis* (L.) P. Beauv.) in ptičja grašica (*Vicia cracca* L.). Skupno naštetim je morda to, da so vse navidez manj opazne, nekatere prilegle rastline in jih ljudje ne plevejo s tako vnemo kot ostale, npr. različne vrste škirov in medlik. Omenjenim, zelo pogostnim vrstam, ustrezajo vsa rastišča na pokopališču, razen skrbno vzdrževanih grobov. Tako uspevajo po nevzdrževanih in polvzdrževanih grobovih, na tratah, po s peskom posutih poteh, v razpokah zidu, nagrobnikov in robnikov.

Druga, najbrž bolj zanimiva skrajnost, so posamične vrste (ocena pogostnosti 1), ki jih je na Žalah več kot 200 (skoraj tretjina vseh popisanih taksonov).

Okrasnih posamičnih je predvsem med lesnimi rastlinami kar veliko; na tem mestu omenjam vseh šest vrst jelk (*Abies* spp.), navadni divji kostanj (*Aesculus hippocastanum* L.), mandžursko aralijo (*Aralia elata* (Miq.) Seem.), japonsko avkubo (*Aucuba japonica* Thunb.), japonsko trdlesko (*Euonymus japonica* Thunb.), cercidifil (*Cercidiphyllum japonicum* Sieb. & Zucc.), navadno in veliko lesko (*Corylus avellana* L., *C. maxima* Mill. cv. *atropurpurea* Bean.), navadni ruj (*Cotinus coggygria* Scop.), japonsko srpavko ali japonsko kriptomerijo (*Cryptomeria japonica* (L.f.) D. Don), arizonsko in vednozeleno cipreso (*Cupressus arizonica* Greene, *C. sempervirens* L.), navadni in Blagayev volčin (*Daphne mezereum* L., *D. blagayana* Freyer), dvokrpi ginko (*Ginkgo biloba* L.), navadni oreh (*Juglans regia* L.), ambrovec (*Liquidambar styraciflua* L.), tulipanovec (*Liriodendron tulipifera* L.), tri vrste kosteničevja (*Lonicera japonica* Thunb., *L. maackii* (Rupr.) Maxim., *L. x purpusii* Rehd.), povešavo belo murvo (*Morus alba* L. cv. *pendula* Dipp.), vrsto magnolije (*Magnolia x soulangiana* Soul.-Bod.), metasekvoja (*Metasequoia glyptostroboides* Cheng & Hu), parocijo (*Parrotia persica* (DC.) C.A. Mey.), cemprin, muniko in žlahtni ali himalajski bor (*Pinus cembra* L., *P. heldreichii* Christ. var. *leucodermis* (Ant.) Markgraf, *P. wallichiana* A.B. Jack.), duglazijo (*Pseudotsuga mensiesii* (Mirabel) Franco), krvavordeče grozdičje (*Ribes sanguineum* Pursh), Tanakov venčkar (*Stephanandra tanakae* Franch. & Sav.), štiriprašniško tamarisko (*Tamarix tetrandra* Pall.), dobrovito, grbastolistno brogovito in nepravi lovor (*Viburnum lantana* L., *V. rhytidophyllum* Hemsl., *V. tinus* L.) ter vinsko trto (*Vitis vinifera* L.). Slednja se vzpenja po črnem boru na grobu Jožeta Plečnika.

Posamične zelnote okrasne rastline pa so švicarska drežica (*Selaginella helvetica* (L.) Link), rebrenjača (*Blechnum spicant* (L.) Roth), apnenka (*Gymnocarpium robertianum* (Hoffm.) Newm.), bodeča podlesnica (*Polystichum aculeatum* (L.) Roth), modri glavinec (*Centaurea cyanus* L.), veliki nadlišček (*Circaea lutetiana* L.), navadni kristavec (*Datura stramonium* L.), brstična konopnica (*Dentaria bulbifera* L.), Sternbergov nageljček (*Dianthus sternbergii* Sieber ex Kerner), reči naprstec (*Digitalis purpurea* L.), alpska velesa (*Dryas octopetala* L.), močvirska logarica (*Fritillaria meleagris* L.), navadno tevje (*Hacquetia epipactis* (Scop.) DC.), volecvetna mrtva kopriva (*Lamium orvala* L.), širokolistni jelenovec (*Laserpitium latifolium* L.), kranjska lilija (*Lilium carnolicum* Bernh. ex Koch), navadna dobra misel (*Origanum vulgare* L.), navadna čeladnica (*Scutellaria galericulata* L.), gozdni čišljak (*Stachys sylvatica* L.), črna čmerika (*Veratrum nigrum* L.) in nesmrtnica (*Anaphalis margaritacea* (L.) Benth. & Hook f.).

Zanimivo, da je precej naštetih vrst domačih in nedvomno je marsikatera od njih prinesena z naravnega rastišča. Zato so na Žalah redke ali posamične. Ljudje namreč pretežno prinašajo sem rastline iz vrtnarij, teh pa tam nimajo ali pa redko.

Med neokrasnimi vrstami imajo najnižjo pogostnost navadni repik ali navadni gladišnik (*Agrymonia eupatoria* L.), navadna česnovka (*Alliaria petiolata* (MB.) Cav. & Grande), širokolistni mleček (*Euphorbia platyphyllos* L.), navadni dežen (*Heracleum sphondylium* L.), njivska mrtva kopriča (*Lamium amplexicaule* L.), navadno njivno zrcalce (*Legousia speculum-veneris* (L.) Chaix), kukavičja lučca (*Lychnis flos-cuculi* L.), gozdni slezenovec (*Malva sylvestris* L.), rdeči slizek (*Melandrium rubrum* (Weigel) Garck), navadna črnobina (*Scrophularia nodosa* L.), gomoljasti gabez (*Symphytum tuberosum* L.), navadni lapuh (*Tussilago farfara* L.), velika kopriča (*Urtica dioica* L.), timijanov jetičnik (*Veronica serpyllifolia* L.) in navadni kokoševcevec (*Vincetoxicum hirsutina* Med.). Od štirih vrst vrb (*Salix*) je od vsake na pokopališču po en primersek.

Pisano preslico (*Equisetum variegatum* Schleicher ex Weber & Mohr) sem opazila na enem samem grobu na senčnem rastišču pod navadno smreko. Ta preslica raste redko in raztreseno na slovenskem ozemlju (MAYER 1952, 1953), omejena je na alpsko in predalpsko fitogeografsko območje. Zdaj je tam, kjer sem jo našla, ni več, ker so grob prekopali in posadili nanj povsem običajne okrasne rastline.

Atiško latovko (*Poa sylvicola* Guss.) je že v šestdesetih letih prav na Žalah nabral V. Strgar (T. WRABER 1967) in naj bi bila pri nas razširjena po košenicah in travnikih v submediteranskem fitogeografskem območju; v predalpskem, kamor sodi tudi to pokopališče, pa samo adventivno. Na Žalah se je, čeprav kot posamična, kaže, kar obdržala.

Pogostnost malone vsake vrste je na pokopališču, kjer so vsa rastišča izrazito pod vplivom človekovega delovanja, odvisna najprej od človeka, manj od njenih bioloških lastnosti. Pri izbiri okrasnih so odločilni privlačnost rastline (lepa rast, barva, zanimiv cvet), nezahtevost vzdrževanja in uporabnost (dobra pokrovnost, vednozelenost, primerna velikost). Velikost ni zanemarljiva, saj včasih ni preveč pametno pustiti rastlino, da prestopi meje groba niti, da preveč nasmeti, kot npr. listopadna drevnina, ker se primeri, da čez noč propade, potem ko jo je pred tem nekdo "zalil" s herbicidom. Pomembna je tudi založenost drevesnic, vrtnarij in stojnic. Rastline, ki so z navedenimi zahtevami v skladu, so na pokopališču pogostne. Redke in posamične okrasne pa vseh teh prednosti pač nimajo.

Tudi nekulтивirane rastline so pod vplivom človeka, vendar je njegov odnos do njih ponavadi nasproten kot do okrasnih. Medtem ko okrasne rastline vzdržuje, tako da izboljšuje razmere na rastišču (zaliva, gnoji, uničuje škodljivce ipd.), pa neokrasne različno intenzivno zatira, odstranjuje, posebej z grobov, kjer predstavljajo nezaželen plevel. Nehote človek tudi sam poskrbi za njihovo pojavljanje na pokopališču. Mislim na tiste, ki jih nezavedno prinese hkrati z zemljo, s sadikami drevnine in s semenom okrasnih rastlin.

Ker se rastišča na pokopališču nenehno spreminjajo, se tudi pogostnost vrst z leti lahko spremeni. Tak primer je sirska svilnica (*Asclepias syriaca* L.), ki sem jo sprva opazila le na enem grobu kot okrasno, po treh letih pa jo uvrščam že med redke in ne več med posamične vrste, saj se je začela sama od sebe razširjati. Tudi japonskemu dresniku (*Reynoutria japonica* Houtt.) se utegne pogostnost povečati. Sicer je po mojem mnenju tema dvema podobnih vrst, ki se jim bo pogostnost tako povečala, da bi se jim tudi ocena pogostnosti spremenila, malo. Gotovo pa je več tistih, ki se jim bo v prihodnje pogostnost zmanjšala ali bodo celo vsaj začasno izginile od tod, tudi na račun drugih, na novo prinesenih vrst. Tej poti najbližje so seveda posamične vrste.

4. 5 Simbolični pomen rastlin na pokopališču

Vsaka rastlina, ki je z namenom prinesena na grob, ima lahko simbolični pomen. Ta je pri nekaterih bolj, pri drugih manj očiten in oseen; lahko je povezan le s pokojnim ali tistim, ki grob vzdržuje.

Vednozeleno rastline prinašamo na pokopališča vsaj iz dveh razlogov; z njimi ostajajo grobovi tudi pozimi zeleni, hkrati pa te rastline simbolizirajo večnost in nesmrtnost. Skoraj vsi iglavci, ki so tod zastopani kar z bogatim številom vrst in sort, imajo to lastnost, razen na pokopališču redkega evropskega macesna (*Larix decidua* Mill.) in ene same metasekvoje (*Metasequoia glyptostroboides*

Cheng & Hu). Vednozeleni, pogostni in v veliko primerih požlahtnjeni so veliki in navadni zimzelen (*Vincetoxicum* L., *V. minor* L.), navadni bršljan (*Hedera helix* L.), vednozeleni grenik (*Iberis sempervirens* L.) in navadni pušpan (*Buxus sempervirens* L.). Slednji je stara pokopališka rastlina, ki ga ponavadi, še preden ga ugledam, prepoznam po značilnem vonju. Navadni pušpan so dandanes močno izpodrinili modernejši iglavci in samo njegova vednozelenost mu najbrž še omogoča obstoj na tem kraju.

O flori hercegovskih pokopališč je pisal Antun PICHLER (1902), profesor v Mostarju. Poleg razlik v flori med krščanskimi in muslimanskimi pokopališči omenja tudi simboliko rastlin. O navadnem bršljanu je razmišljal takole: "Bršljan (*Hedera helix* L.), ki se je v preteklosti uporabljal kot žalovalna rastlina, kar je še danes v navadi, je začuda pri našem narodu tudi znak veselja. Z njegovimi vejami krasijo katoličani in pravoslavni ob božiču pragove in vrata."

Simbolični pomen imajo tudi barve. Mladost in čistost navadno predstavlja bela barva. Nekatere rastline, predvsem tiste, ki so po listih in steblih gosto dlakave, so lahko navidez bele, druge imajo samo cvetove takšne barve. Med njimi so na pokopališču pogostne: volnati čišljak (*Stachys lanata* Jacq.), z zajčjim uhljem podobnimi listi, Biebersteinova in polstena smiljka (*Cerastium biebersteinii* DC., *C. tomentosum* L.), ki se radi razrasteta tudi preko meja grobov, in navadna marjetica (*Bellis perennis* L.). Veliko je vrtnic (*Rosa* spp.), posebno rdečih, ki so znak ljubezni.

Pozornost pritegnejo tudi posamična drevesa s povešavo, "žalujočo" krošnjo. Na Žalah so takšna navadna bukev (*Fagus sylvatica* L. cv. *pendula* Loud.), bela murva (*Morus alba* L. cv. *pendula* Dipp.), robinija (*Robinia pseudacacia* L. cv. *dependens* Rehd.) in navadna smreka (*Picea abies* (L.) Karsten cv. *inversa* Gord.). Razen pri navadni brezi (*Betula pendula* Roth), ki ima že naravno viseče veje, gre pri vseh naštetih le za izbrano sorto sicer znanih vrst z normalno krošnjo. Vsaj pri bukvih se povešava lastnost ne deduje, zato mladiko običajne navadne bukke v ta namen cepijo (V. STRGAR 1982).

Zanimivo bi bilo ljudi, ki oskrbujejo grobove, povprašati, ali rastline, ki jih sadijo, poznajo in kako jih imenujejo, pa tudi, ali imajo te rastline zanje kak simboličen pomen. Najbrž bi izvedeli še za kopico zanimivih imen in pomenov, ki so bolj ljudski, lokalni in osebni.

4. 6 Naravovarstveni vidik pokopališča

Ker so rastišča na pokopališču izrazito pod vplivom človekovega delovanja, je uspevanje in pojavljanje rastlin najbolj odvisno od človeka. Najbrž je odveč omenjati, da je vse, kar ljudje prinesejo na grob, zasebna last in so že zato rastline načeloma zaščitene pred nabiranjem. Sicer pa nevednega obiskovalca pri vseh vhodih na to opozarjajo table s pravili lepega vedenja na pokopališču. Kljub temu ljudje povedo, da jim izginjajo predmeti in rastline z grobov. Žal niso edini krivci samo zajci in srake.

Na Žalah raste nekaj rastlinskih vrst, ki imajo poseben položaj v slovenski flori. Vse te so na tem mestu sicer okrasne in zato prinesene, bodisi z naravnih rastišč ali iz vrtnarij in drevesnic, vendar lahko pokopališče sprejemamo vsaj kot začasno, seveda nenaravno nahajališče teh vrst. Nekaj je tudi požlahtnjenih oblik. Ker se rastišča nenehno spreminjajo, je možno, da katere od njih v prihodnje tod spet ne bo več mogoče najti, toliko bolj, ker je večina med njimi tudi tu redkih in posamičnih. Zato je vredno vedeti, da se tudi na tem kraju pojavljajo. Verjetnosti, da bi katera od njih od tod podivjala, po mojem mnenju skoraj ni. Če bi se to zgodilo, bi lahko imeli pokopališče za center širjenja vrste.

4. 6. 1 Ogrožene, zavarovane in znamenite rastline

Na Žalah sem odkrila devet vrst rastlin, ki so uvrščene v Rdeči seznam ogroženih praprotnic in semenk Slovenije (WRABER & SKOBERNE 1989) v naslednje kategorije ogroženosti. Divjoo vetrnico (*Anemone sylvestris* L.), za Slovenijo izumrlo vrsto (Ex-Extinct), že več let opažam na enem grobu, kjer prerašča približno 1m² površine. V pisani družbi mačeh sem enkrat zabeležila močvirsko

logarico (*Fritillaria meleagris* L.), prizadeto vrsto (E-Endangered). Ranljivo vrsto (V-Vulnerable) Blagayev volčin (*Daphne blagayana* Freyer) so posadili na treh mestih; kasneje sem ga opazila samo še na dveh. Naslednje vrste veljajo za redke (R-Rare), in sicer: ob italijanskem vojaškem pokopališču je odraslo drevo navadnega koprivovca (*Celtis australis* L.), ki obilno plodi, po pokopališču pa so raztresene nekajletne mladike te rastline. Še preden do kraja skopni sneg, živorumeni zacveti navadna jarica (*Eranthis hyemalis* (L.) Salisb.), ki je zato tu pogostna. Prav tako je v obliki različnih sort dosti smrdljivega brina (*Juniperus sabina* L.). V kategorijo nezadostno poznanih vrst (K-Insufficiently known) sodijo kavkaški repnjak (*Arabis caucasica* Willd.), obrežna krpica (*Lobularia maritima* (L.) Desv.), ki sta zastopana z več sortami, in velika leska (*Corylus maxima* Mill.), ki požlahtnjena na rdeče krasi en grob.

Zavarovanih rastlin (SKOBERNE 1983) sem na pokopališču našla deset. Omenjena sta že Blagayev volčin (*Daphne blagayana* Freyer) in močvirska logarica (*Fritillaria meleagris* L.), najdemo pa še Sternbergov nageljček (*Dianthus sternbergii* Sieber ex Kerner), planiko (*Leontopodium alpinum* Cass.), Clusijev svišč (*Gentiana clusii* Perr. & Song.), navadno bodiko ali božji les (*Ilex aquifolium* L.), kranjsko lilijo (*Lilium carnioolicum* Bernh. ex Koch), lepi jeglič ali avrikelj (*Primula auricula* L.), bodečo lobodiko (*Ruscus aculeatus* L.) in tiso (*Taxus baccata* L.). Razen slednje so vse našteje vrste na pokopališču posamične ali redke.

Štiri znamenite rastline izmed stotih v knjigi Sto znamenitih rastlin na Slovenskem (WRABER 1990) presenetijo tudi na Žalah. Blagayev volčin (*Daphne blagayana* Freyer), kranjsko lilijo (*Lilium carnioolicum* Bernh. ex Koch), navadno tevje (*Hacquetia epipactis* (Scop.) DC.) in cemprin (*Pinus cembra* L.) moraš kar pozorno iskati, ker so vse na pokopališču posamične.

Omeniti velja metasekvojo (*Metasequoia glyptostroboides* Cheng & Hu), živo rastlinsko okamnino, ki so jo odkrili šele leta 1944 v Mandžuriji, kjer tvori obsežne gozdove, do pred tem pa so poznali le njene fosile v skrilavcih raznih premogovnikov, saj je bila od mezozoika do terciarnega pliocena razširjena po vsem svetu. Tako je o njenem znamenitem odkritju zapisala Angela PISKERNIK (1949). Na pokopališču raste na enem samem grobu skupaj z navadno smreko. Obe sta kakih 15 metrov visoki. Metasekvoja je zanimiva tudi zato, ker je ena redkih iglavcev, ki pozimi odvrže iglice. Tu pa pri tem početu ni osamljena, družbo ji dela evropski macesen (*Larix decidua* Mill.), ki je na pokopališču redek. Omenjena starina metasekvoja pa ni edini paleoendemit, ki so ga kot okrasnega posadili sem. Tako skozi dreved navadnega divjega kostanja (*Aesculus hippocastanum* L.), ki, mimogrede povedano, velja poleg navadne lipe za naše najpogostejše gostilniško drevo (BRUS 1994), pridemo mimo Plečnikovih Žal do glavnega vhoda na pokopališče. Pančičevo smreko ali omoriko (*Picea omorika* (Pančič) Purkyne) že od daleč prepoznamo po vitki, stebrasti krošnji. Tudi za vednozeleni grm lovorikovca (*Prunus laurocerassus* L.) se ljudje radi odločijo. Vsi trije so paleoendemiti balkanskega polotoka, ki v Sloveniji rastejo samo gojeno.

Ob koncu naj omenim še najstarejšo živečo semenko, ki tudi raste na Žalah. V današnjem času naravno uspeva le na jugovzhodu Kitajske, kot okrasno drevo pa je razširjena v zmernem pasu po vsem svetu. To je dvokrpi ginko (*Ginkgo biloba* L.), na pokopališču pa skupaj rasteta dve mladi drevesi te vrste.

5 ZAKLJUČKI

Pokopališče je zanimiv hortikulturni objekt, kjer na sorazmerno majhni površini najdemo veliko število rastlinskih vrst (na Žalah vsaj 660 taksonov na približno 26 ha površine). Vzrok temu je seveda izrazito človekovo delovanje, od katerega je odvisno pojavljanje skoraj vsake vrste.

70 % vseh določenih rastlin, ki uspevajo na Žalah, je okrasnih. Približno tretjino od teh predstavljajo domače vrste.

Tretjina vseh določenih rastlin ima najnižjo pogostnost, kar pomeni da se na pokopališču pojavljajo posamično, marsikatera med njimi v treh letih samo prehodno, eno sezono. Take so nekatere okrasne pa tudi neokrasne vrste.

Pokopališče je mesto vsaj prehodnega pojavljanja rastlin, med njimi tudi na Slovenskem ogroženih, zavarovanih ali znamenitih (od teh so tu vse okrasne). Hkrati pa je to lahko tudi možen center širjenja vrst: podivjanih okrasnih in neokrasnih, ki jih je človek sem vnesel nehote hkrati s semenom okrasnih rastlin, s sadikami in z zemljo.

Med neokrasnimi rastlinami (288 vrst) je 51 % zanesljivo avtohtonih vrst, 7 % neofitov in 16 % kultiviranih rastlin, ki podivjajo, njihovo pojavljanje pa je nestalno. Za nekatere vrste (26 %), predvsem tiste, ki izvirajo iz Sredozemlja in južne Evrope, je težko presoditi, ali so v Sloveniji (še) samonikle ali ne. Pri teh ostaja vprašanje po času prihoda na Slovensko ozemlje brez jasnega odgovora.

POVZETEK

Na ljubljanskem pokopališču Žale sem v letih od 1992 do 1995 določila 660 taksonov praprotnic in semen. Približno 70 % od teh so okrasne rastline.

Na Žalah pokopavajo od leta 1906. To obsežno grobišče se nahaja na severovzhodnem delu Mestne občine Ljubljana na nadmorski višini 297 m in pokriva približno 26 ha površine. Spada v predalpsko fitogeografsko območje (WRABER M. 1969) oziroma v kranjski distrikt ilirske province (ZUPANČIČ & al. 1987) in je v okviru srednjeevropskega florističnega kartiranja v kvadrantu 9953/ 1, po metodi UTM pa v kvadratu VM60.

Geološka podlaga je iz prodnatih naplavin mlajšega pleistocena. Klima na območju Ljubljane je srednje topla in perhumidna (povprečna letna temperatura kraja je 9,7 °C; letno pade okoli 1400 mm padavin). Mikroklima samega pokopališča je verjetno predvsem pod vplivom vegetacije modificirana z zmanjšanimi ekstremi. Odločilen vpliv na rastišča ima človek in s tem tudi na pojavljanje in uspevanje vrst.

Tovrstne raziskave doslej na Slovenskem še ni bilo. Tudi na tujem se bolj redki floristi sistematsko ukvarjajo s pokopališko floro, občasno izide kak članek o podivjanih pokopaliških rastlinah.

Rezultat pričujoče raziskave je abecedni seznam znanskih imen prepoznanih taksonov. Če je znano slovensko ime, je vpisano tudi to. Za vsak takson je označeno tudi:

a) vloga na pokopališču:

- okrasna rastlina (455 taksonov)

neokrasna – ki se sama od sebe širi po pokopališču (288 vrst); pri teh je vpisana oznaka položaja rastline po načinu in času naselitve slovenskega ozemlja (147 samoniklih vrst, 74 dvomljivo samoniklih in arheofitov, 22 neofitov in 45 kultiviranih, ki podivjajo, a se le začasno pojavijo);

b) ali se pojavlja na tratah (118 vrst);

c) ocena pogostosti.

Posebej so obravnavane avtohtone okrasne vrste, ki jih je med vsemi okrasnimi približno tretjina, omenjen je simbolični pomen nekaterih rastlin. Nekatere okrasne rastline se pojavljajo zunaj meja grobov. Če rastlina podivja, imamo lahko pokopališče za center širjenja vrste.

Nekatere rastline imajo lahko hkrati vlogo okrasne in neokrasne rastline, saj je možno, da okrasna podivja, in obratno – da divjo rastlino (estetsko privlačna) na grobu ljudje pustijo rasti kot okrasno.

Na Žalah raste nekaj vrst s posebnim pomenom v slovenski flori: 9 je uvrščenih v Rdeči seznam ogroženih praprotnic in semenk Slovenije (WRABER & SKOBERNE 1989), 10 je zavarovanih (SKOBERNE 1983) in 4 so znamenite na Slovenskem (WRABER 1990). Vse te so okrasne in na pokopališče prinesene. Ker se rastišča po vplivom človeka nenehno spreminjajo, obstaja verjetnost, da v prihodnje marsikatera od njih spet ne bo več. Zato je pomembno vedeti, da imajo tu svoje, vsaj začasno, čeprav seveda nenaravno nahajališče.

SUMMARY

From 1992 to 1995 I identified 660 pteridophyte and spermatophyte taxa growing in the Žale graveyard, Ljubljana – approximately 70 % of these are regarded as being “decorative” plants.

Žale, at which there have been burials since 1906, is an extensive graveyard covering 26 hectares in the north-eastern part of the municipality of Ljubljana. It lies at an altitude of 297 metres above sea level, and belongs to the prealpine phytogeographical area (WRABER M. 1969), or to the Kranj district of the Illyrian Province (ZUPANČIČ & al. 1987), and falls within the range of the Middle-European floristic map in quadrant 9953 / 1, square VM60 (following the UTM method).

Geologically, the terrain consists of gravel deposits dating back to the Pleistocene. The climate of the Ljubljana area is medium-warm and perhumid (the mean annual temperature in Ljubljana is 9,7°C, and the annual rainfall ≤ 1400 mm). Mainly because of its vegetation, the microclimate of the Žale graveyard is modified, so as to reduce climatic extremes. Humans have a deciding influence on the vegetation of Žale, and through this on the occurrence of plant communities. There has so far been no research of this kind on the Slovene territory, neither are there many botanists abroad systematically studying the flora of graveyards, so that only occasional articles are published on plants that have escaped from graveyards.

The scientific names of the taxa identified are listed in alphabetical order and, where the Slovene name of the plant is known, this is also included. The designation of each taxa also includes:

(a) The role a certain plant has in the graveyard, i.e. whether it is a decorative plant (455 taxa) or a wild-growing (non-decorative) species (288 species). With these plants the designation of their position according to their time and manner of immigration to Slovenia territory also is given (this includes 147 autochthonous species, 74 doubtfully autochthonous species including archeophytes, 22 neophytes and 45 casually escaped cultivated plants); (b) the possible occurrence of a species in the graveyard's lawns (118 species); (c) a frequency estimate.

Amongst the decorative plants autochthonous species are especially discussed and their symbolic meanings are mentioned in some cases. Some decorative plants appear beyond the borderline of the graves and start to grow on the paths. If a plant escapes, the graveyard may be considered the centre for the spread of the species.

Some plants may be considered as being both decorative and non-decorative as it is possible for a decorative plant to escape and vice versa, in which case a wild plant, being attractive to the eye is considered and acknowledged as decorative. There are some species growing in the Žale graveyard which have a particular character that is typical of the Slovene flora: nine of those found are placed in The Red Data List of Threatened Vascular Plants in Slovenia (WRABER & SKOBERNE 1989), ten of them are protected (SKOBERNE 1983) and four species are notable (WRABER 1990). They are all decorative plants that have been brought to the graveyard intentionally.

As the site is exposed to constant changes due to the influence of humans, it is quite possible that many species may disappear from there in the future. For this reason it is important to know that here is their own, though a non-natural and just a temporary habitat.

ZAHVALA

Za budno spremljanje in usmerjanje mojega dela, za pomoč pri določanju rastlin in pri iskanju literature ter za posredovanje številnih koristnih informacij se zahvaljujem mentorju, prof. dr. Tonetu Wraberju. Brez pomoči dipl. inž. Miha Ogorevca, dipl. inž. Slavka Zgonca in dipl. inž. Marije Marinko, ki so se poleg mentorja z veseljem odpravili z menoj na pokopališče, bi bilo določanje nekaterih okrasnih rastlin zame pretrd oroh, kakšno bi tudi mimogrede spregledala. Dr. Nika Kravanja mi je prijazno pomagala pri določanju panešpelj (rod *Cotoneaster*) in češminov (rod *Berberis*). Dipl. inž. Jože Strgar me je vodil skozi svojo drevesnico in mi tako olajšal določanje nekaterih lesnih vrst. Po zaslugi inž. Roberta Martinčiča z uprave ljubljanskih Žal sem si brez težav lahko ogledala načrte zunanje hortikulture ureditve okolice poslovnih objektov in popis obstoječega stanja v Spominskem parku talcev in borcev. Bilnice (rod *Festuca*) bi brez dipl. biol. Nejca Jogana ostale enostavno nedoločene. Angleško besedilo je ljubeznivo pregledal dr. Huw. I. Griffiths.

LITERATURA

- ADLER, W., K. OSWALD, R. FISCHER, 1994: Exkursionsflora von Österreich. – Ulmer, Wien.
- BABIJ, V., 1995: Flora ljubljanskih Žal. Univerza v Ljubljani – Biotehniška fakulteta (Diplomska naloga), 56 pp., Ljubljana.
- ATLAS Slovenije, 1996: Mladinska knjiga in Geodetski zavod Slovenije: 127, Ljubljana.
- BAJUK, M., 1930: Vodnik po ljubljanskih pokopališčih. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, Ljubljana.
- BRUS, R., 1994: Navadni divji kostanj. *Gea* **4** (6): 54–55.
- ENKE, F. ed., 1958, 1960: Pareys Blumengärtnerei, 1, 2. Paul Parey in Berlin und Hamburg.
- GRAF, A., 1986: Flora und Vegetation der Friedhöfe in Berlin (West). Verhandlungen des Berliner Botanischen Vereins 5: 210 pp., Berlin.
- HAY, R., P. SYNGE eds., 1974: Enciklopedija okrasnih rastlin (prevedel, dopolnil in prilagodil našim razmeram V. STRGAR). Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Jeglič, C., 1979: Med ljudmi in rastlinjem. Prešernova družba, Ljubljana.
- JOGAN, N., 1995: *Oxalis dillenii* Jacq. in *Oxalis articulata* Savigny – novi zajčji deteljici slovenske flore. Zbornik povzetkov referatov s simpozija Flora in vegetacija Slovenije 1995 v Ljubljani od 21.–23. 4. 1995: 14.
- JOGAN, N., 1996: *Oxalis dillenii* Jacq. – nova zajčja deteljica slovenske flore. *Hladnikia* **7**: 11–14.
- KAJFEŽ-BOGATAJ, L., 1995: Vremenski rekordi v Sloveniji. *Gea* **5** (8): 29.
- KLIMATOGRAFIJA Slovenije, 1988: Prvi zvezek: Temperatura zraka 1951–1980. Hidrometeorološki zavod Slovenije: 44, 238, Ljubljana.
- KLIMATOGRAFIJA Slovenije, 1989: Drugi zvezek: Padavine 1951–1980. Hidrometeorološki zavod Slovenije: 56, 301, Ljubljana.
- KOPRIVA, S., 1989: Ljubljana skozi čas. Ob latinskih in slovenskih napisih in zapisih. Založba Borec: 163–172.
- KRÜSSMAN, G., 1937: Die Laubgehölze. Paul Parey, Berlin.
- LOHMEYER, W., H. SUKOPP, 1992: Agriophyten in der Vegetation Mitteleuropas. Schriftenreihe für Vegetationskunde, **25**: 1–185, Bonn – Bad Godesberg.
- MARTINČIČ, A., F. SUŠNIK, 1984: Mala flora Slovenije. Praprotnice in semenke. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- MAYER, E., 1952: Prispevki k flori Slovenskega ozemlja III. *Biološki vestnik* **1**: 67, Ljubljana.
- MAYER, E., 1953: Prispevki k flori Slovenskega ozemlja IV. *Biološki vestnik* **2**: 66–67, Ljubljana.
- MELZER, H., 1960: Floristisches aus Niederösterreich und dem Burgenland III. *Verh. der Zool. – bot. Ges. in Wien* **100**: 185–186.
- MELZER, H., 1973: Neues zur Flora von Steiermark, XV. *Mitt. naturw. Ver. Steiermark* **103**: 130.
- MELZER, H., 1974: Beiträge zur Flora von Kärnten und der Nachbarländer Salzburg, Osttirol und Friaul. *Carinthia II*, **84** (164): 230.
- MELZER, H., 1977: Weitere Beiträge zur Erforschung der Gefäßpflanzen Kärntens. *Carinthia II*, **87** (167): 272.
- MELZER, H., 1983: Floristisch Neues aus Kärnten. – *Carinthia II*, **93** (173): 151–165. Klagenfurt.
- MELZER, H., 1988: Neues zur Flora von Steiermark, XXX. *Mitt. naturw. Ver. Steiermark* **118**: 157–171. Graz.
- MEUSEL, H., E. JÄGER, E. WEINERT, 1965, 1978: Vergleichende Chorologie der zentraleuropäischen Flora, 1, 2. Jena.
- MUŠIČ, M., 1990: Žale [Arhitekt Marko Mušič]. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: 56 pp., Ljubljana.
- PAJNIČ, E., 1940/41: Udomačitev divjih rastlin. *Proteus* **7**: 218–222.
- PAULIN, A., 1917: Über die Krain adventiven *Euphorbia*-Arten der Sektion *Anisophyllum*. *Carniola* **3** (4): 228–235.
- PICHLER, A., 1902: Flora hercegovačkih grobalja. *Glasn. Zemaljskog muzeja BiH* **14**: 123–128, Sarajevo.

- PISKERNIK, A., 1948/49: Živa rastlinska okamenina – *Matasequoia glyptostroboides*. *Proteus* **11**: 298–300.
- POLDINI, L., 1991: Atlante corologico delle Piante vascolari nel Friuli – Venezia Giulia. Udine.
- ROTHMALER, W., 1990: Excursionsflora von Deutschland. Band 4, Kritischer Band, Volk und Wissen Verlag GmbH, Berlin.
- ROTHMALER, W., 1994: Excursionsflora von Deutschland. Band 3, Gefäßpflanzen: Atlasband, Gustav Fischer Verlag Jena, Stuttgart.
- RAKOVEC, I., 1955: Zgodovina Ljubljane. 1. knjiga: Geologija in arheologija (posebna priloga: Geološka karta Ljubljane 1 : 75 000), Državna založba Slovenije: 34, 38, 163, Ljubljana.
- SKOBERNE, P., 1983: Zavarovane rastline. PD Škofja Loka.
- SMEJKAL, M., 1975: *Galeobdolon argentatum* sp. nova, ein neuer Vertreter der Kollektivart *Galeobdolon luteum* (Lamiaceae). *Preslia* **47**: 241–248.
- STRGAR, J., 1981: Domače drevje v vrtovih in parkih. *Proteus* **43**: 338–341.
- STRGAR, J., 1994: Trajnice v vrtu in parku. Kmečki glas, Ljubljana.
- STRGAR, V., 1963: Prispevek k poznavanju adventivne flore Slovenije. *Biološki vestnik* **11**: 27–1.
- STRGAR, V., 1981: Genus *Reynoutria* v adventivni flori Slovenije. *Biološki vestnik* **29** (2): 121–136.
- STRGAR, V., 1982: Genus *Reynoutria* v adventivni flori Slovenije. *Biološki vestnik* **30** (2): 151–154.
- STRGAR, V., 1982: Pobešava bukev. *Proteus* **44**: 318.
- ŠENICA, V., 1994: Ljubljanske Žale. Ljubljana.
- ŠIFTAR, A., 1974: Vrtno drevje in grmovnice. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- TRPIN, D., B. VREŠ, 1995: Register flore Slovenije. Praprotnice in cvetnice. Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana.
- TURK, B., 1990: Ruderalna in adventivna flora Ljubljane. *Scopolia* **23**: 1–24.
- TUTIN & al., 1964–1993: *Flora Europaea* 1–5. Cambridge.
- VIEGI, L., G. RENZONI, F. GARBARI, 1974: Flora esotica d'Italia. Estratto da: "Lavori della società Italiana di biogeografia", Nuova Serie – Vol. IV, Istituto Botanico dell'Università, Pisa.
- VIDAKOVIĆ, M., 1993: Četinjače – morfologija i variabilnost. Grafički zavod Hrvatske i "Hrvatske šume", Zagreb.
- ZUPANČIČ, M., L. MARINČEK, A. SELŠKAR, I. PUNCER, 1987: Consideration on the phytogeographic division of Slovenia. – *Biogeographia* **12**: 89–98.
- WESTER, J., 1938: Navje in Žale. *Kronika slovenskih mest* **5**: 243, Mestna občina v Ljubljani.
- WRABER, M., 1969: Pflanzengeographische Stellung und Gliederung Sloweniens. – *Vegetatio* **17** (1–6): 176–199, Den Haag.
- WRABER, T., 1967: Floristika v Sloveniji v letu 1967. *Biološki vestnik* **15**: 126.
- WRABER, T., 1990: Sto znamenitih rastlin na Slovenskem. Prešernova družba, Ljubljana.
- WRABER, T., P. SKOBERNE, 1989: Rdeči seznam ogroženih praprotnic in semenk SR Slovenije. *Varstvo narave* **14–15**, Ljubljana.

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Scopolia, Journal of the Slovenian Museum of Natural History, Ljubljana](#)

Jahr/Year: 1998

Band/Volume: [39](#)

Autor(en)/Author(s): Babij Valerij

Artikel/Article: [Flora of the Zale Graveyard in Ljubljana. 1-39](#)